

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (KARŞILAŞTIRMALI HUKUK)
ANABİLİM DALI**

**TÜRK HUKUKU' NDA VE İSVEÇ HUKUKU' NDA
KANUNİ MİRAS HAKKI**

Yüksek Lisans Tezi

Müslüme ÜYE

Ankara- 2010

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (KARŞILAŞTIRMALI HUKUK)
ANABİLİM DALI**

TÜRK HUKUKU' NDA VE İSVEÇ HUKUKU' NDA KANUNİ MİRAS HAKKI

Yüksek Lisans Tezi

Müslüme ÜYE

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Arzu OĞUZ

Ankara- 2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (KARŞILAŞTIRMALI HUKUK)
ANABİLİM DALI

**TÜRK HUKUKU' NDA VE İSVEÇ HUKUKU' NDA
KANUNİ MİRAS HAKKI**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Arzu OĞUZ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Arzu OĞUZ
Prof. Dr. Zafer Sarıca
Yrd. Doç. Dr. Gül Ekm

A. G. Uy
Zafer Sarıca
Gül Ekm

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IV
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
İSVEÇ HUKUKU	
§1. İSVEÇ HUKUK SİSTEMİ' NE GENEL BAKIŞ.....	3
I. İsveç Hukuku' nun Tarihsel Gelişimi.....	3
II. İsveç Hukuku'nun Temel Kaynakları	6
1. Kanunlar ve Diğer Mevzuat	6
2. Hazırlık Çalışmaları.....	8
3. Yargıtay ve İstinaf Mahkemesi İctihatları.....	9
4. Örf ve Adet Hukuku.....	10
§2. İSVEÇ MİRAS HUKUKU	11
I. İsveç Miras Hukuku' na Tarihsel Bakış.....	11
II. İsveç Miras Hukuku Sistemi.....	12
III. İsveç Miras Hukuku' nda Miras Hakkının Doğumu için Ön Şartlar	12
IV. İsveç Miras Hukuku' nda Kanuni Mirasçılar	14
1. Kan Hısımlığı	15
A. Zümre Sistemi.....	15
B. Zümre Sistemine Hakim Esaslar	15
C. İsveç Miras Kanunu' nun Zümrelere Ait Hükümleri	16
a) Birinci Zümre Mirasçıları	16
b) İkinci Zümre Mirasçıları.....	17
c) Üçüncü Zümre Mirasçıları	18
2. Sağ Kalan Eş	19
A. Sağ Kalan Eşin Kanuni Miras Hakkı.....	19
B. Sağ Kalan Eşin Miras Hakkının Kaldırılması.....	24
C. Sağ Kalan Eşin Tekrar Evlenmesi.....	25
3. Evlatlık	26
4. Kamusal Miras Fonu.....	26
V. Evlilik Dışı İlişkilerde Durum	27
VI. Saklı Pay ve Mirasta Önödeme	28

1. Saklı Pay	29
2. Mirasta Önödeme	32
VII. Miras Sözleşmesi	37

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKU

§1. TÜRK HUKUK SİSTEMİ' NE GENEL BAKIŞ.....	38
I. Türk Hukuku' nun Tarihsel Gelişimi	38
II. Türk Hukuku' nun Temel Kaynakları	39
1. Kanunlar ve Diğer Mevzuat	40
2. İçtihadi Birleştirme Kararları ve Doktrin	40
3. Örf ve Adet Hukuku.....	41
§2. TÜRK MİRAS HUKUKU	42
I. Türk Miras Hukuku' na Tarihsel Bakış	42
II. Türk Miras Hukuku Sistemi.....	43
III. Miras Hukukunun Genel Hukuk Sistemi İçindeki Yeri.....	43
IV. Türk Miras Hukuku' nun Kaynakları	44
V. Türk Miras Hukuku' nun Özellikleri ve İlkeleri	45
1. Yasal ve Atanmış Mirasçılık İlkesi	45
2. Külli Halefiyet – Cüz' i Halefiyet.....	46
3. Mirasçıların Sorumluluğu	48
VI. Türk Miras Hukuku' nda Kanuni Mirasçılar	49
1. Mirasçılık Sıfatının Kazanılmasında Kanuni Mirasçılığın Yeri.....	49
2. Kanuni Mirasçılık.....	50
A. Kan Hısımları	52
a) Zümre Sistemi.....	53
b) Zümre Sistemine Hakim Esaslar	54
c) Zümrelere Ait Hükümler	55
aa) Birinci Zümre Mirasçıları	55
bb) İkinci Zümre Mirasçıları	59
cc) Üçüncü Zümre Mirasçıları	60
B. Sağ Kalan Eş	61

a) Mal Rejiminin Sağ Kalan Eşin Mirasçılığına Etkisi	65
b) Birden Fazla Eşin Kanuni Mirasçılığı.....	67
C. Evlatlık	68
D. Devlet.....	70
VII. Saklı Pay (Mahfuz Hisse)	73
VIII. Mirasta Denkleştirme.....	74
IX. Kanuni Mirasçılığın Engellenmesi.....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANUNİ MİRAS HAKKI BAKIMINDAN İSVEÇ MİRAS HUKUKU VE TÜRK MİRAS HUKUKU ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

§1. GENEL ÖZELLİKLER İLE İLGİLİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR	78
§2. KANUNİ MİRASÇILAR İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR.....	79
I. Zümre Mirasçıları	80
II. Sağ Kalan Eş	81
III. Evlatlık	84
IV. Devlet	85
§3. EVLİLİK DIŞI İLİŞKİLERE AİT DÜZENLEMELER ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR.....	85
§4. SAKLI PAY, ÖNÖDEME, DENKLEŞTİRME İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR	86
I. Saklı Pay	86
II. Önödeme ve Denkleştirme	86
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA	90
ÖZET.....	97
ABSTRACT	98

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
Age	: Adı Geçen Eser
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
AY	: Anayasa
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
Bknz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
eMK	: Eski Medeni Kanun
m.	: madde
MK	: Medeni Kanun
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NJA	: Nytt Juridiskt Arkiv
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SFS	: Svensk Förfatningssamling
SOU	: Statens Offentliga Utredningar

GİRİŞ

Kanuni mirasçılar, mirasçılık sıfatları mirasbırakanın iradesinden değil; evlilik, hısımlık veya uyrukluk gibi nedenlere dayanarak doğrudan doğruya kanundan kaynaklanan kişilerdir. Kanuni mirasçılar, mirasbırakanın kan hısımları, evlatlık, sağ kalan eş ve devlettir.

Kanuni mirasçılık hemen hemen tüm hukuk sistemlerinde kabul edilmiştir. Ancak bunların sırasını ve pay sahipliği sınırını belirlemede tek bir düzenleme yoktur. Bu noktada her ülkeye ait farklı düzenlemeler mevcuttur. Bu farklılıkların kaynağı her ülkenin gelenek ve görenekleri, aile kurumuna olan bağlılığı, akrabalık bağına olan bakış açısıdır.

Bu tezin amacı kanuni miras hakkı ile ilgili olarak İsveç Miras Hukuku ve Türk Miras Hukuku arasında mikro karşılaştırma yapmaktır. Böylece her iki hukuk sisteminde kanuni miras hakkı ile ilgili olan düzenlemelerin farklılıklarının ve benzerliklerinin kolayca anlaşılabilmesi sağlanacaktır. Yapılan bu karşılaştırma ışığında konuyla ilgili olarak İsveç hukukunda veya Türk hukukunda yer alan hangi düzenlemelerin diğer ülkenin hukukunda olması gerektiği vurgulanmış olacaktır. Bu bağlamda iki farklı sistemde kanuni miras hakkı ile ilgili yapılacak bu mikro karşılaştırma, karşılaştırmalı hukuk alanına katkı sağlayacaktır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde öncelikle Türk Hukuk Sistemi ile farklılıklar göstermesi nedeni ile İsveç Hukuk Sistemi' nin genel özellikleri üzerinde durulmuştur. Ardından İsveç miras hukuku sistemi ve kanuni miras hakkı ile ilgili düzenlemeler açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde, birinci bölüme paralel olarak Türk hukuku ile ilgili genel bilgi verildikten sonra Türk

miras hukuku sistemi ve kanuni miras hakkı ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Üçüncü bölüm olan son bölümde ise bu iki hukuk sistemi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma konuları her iki sistemde yürürlükte olan yasal düzenlemeler açısından ortaya konmuştur. Bu temel ışığında mevzuat ve uygulama açısından detaylı bilgi verilerek örnek olay incelemeleri ile soyut hukuk kurallarının somut olaylara nasıl uygulandığı ortaya konulmuştur. Yapılan karşılaştırma, kanuni miras hakkı ile ilgili olarak iki sistemde olması veya olmaması gereken düzenlemelerin tespiti konusunda eleştirel bir çerçeve geliştirebilmek açısından önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSVEÇ HUKUKU

§1. İSVEÇ HUKUK SİSTEMİ' NE GENEL BAKIŞ

I. İsveç Hukuku' nun Tarihsel Gelişimi

İsveç Hukuk Sistemi İskandinav hukuk çevresine dahildir. İskandinav ülkelerinin (İsveç, Finlandiya, Norveç, Danimarka, İzlanda) hukuk sistemleri *Common Law* sistemine ve Kıta Avrupası sistemine dahil edilemez. Bunun nedeni Kuzey Avrupa ülkelerinin tarihsel süreçlerini İngiltere' den bağımsız geçirmeleri ve Roma Hukuku' nun bu ülkelerde fazla etkili olmamasıdır¹.

Kuzey Avrupa devletlerinin hukuklarının ortak tarihsel temeli eski Germen Hukuku' dur². Kuzey Germen boylarının önceleri sözlü olarak bölgesel uygulanan hukukları 12. yüzyılın başlarında yazıya dökülmeye başlanmıştır³. İsveç Hukuku' nun tarih sahnesine çıkışı da "*landslagar*" denilen bu bölgesel kurallarla olmuştur. Bu kurallar 13. ve 14. yüzyıllarda önceleri kişilerin özel notları (*rättsböcker*) olarak yazıya dökülmüştür. Merkezi idarenin güçlenmesiyle birlikte ise resmi olarak kanunlaştırılarak "*lagböcker*" adını almıştır⁴. Kraliyet, İsveç toprakları üzerinde uygulanan hukukun modernleştirilmesi ve birleştirilmesi için 1350'li yıllarda

¹ K. Zweigert/ H. Kötz (çev. Tony Weir): An Introduction to Comparative Law, Third Edition, Oxford 1995, s. 277.

² Oğuz, Arzu: Karşılaştırmalı Hukuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 307; Zweigert/ Kötz, s. 278.

³ Zweigert/ Kötz, s. 278.

⁴ Agell, Anders/ Malmström, Åke: Civilrätt, Falköping 2003, s. 23.

Magnus Eriksson' un Genel Devlet Kanunu (*landslagar*) ve kralın Genel İl Kanunları' nın (*stadslagar*) meydana gelmesini sağlamıştır⁵.

Bu kanunlar 1700' lü yıllara kadar yürürlükte kalmış ve içtihat ve diğer kanuni düzenlemelerle tamamlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu kanunların incelenerek düzeltilmesi için gösterilen birçok çaba sonuçsuz kalmış, sözleşme, rehin, iflas, şirketler hukuku gibi alanlardaki boşluklar tamamlanamamıştır. Bunun üzerine *Kral 12. Karl* zamanında oluşturulan hukuk komisyonu, birçok kişi değişimi ve kesintiden sonra başarılı olarak kapsamlı bir kanun hazırlamış, 1734 yılı İsveç Meclisi de yukarıda sayılan iki kanun yerine hazırlanan bu kapsamlı kanunu kabul etmiştir. Bu genel kanun 1736 yılında kral tarafından onaylanmıştır. 1734 yılı İsveç Kanunu (*Sveriges Rikes Lag*) daha önceki yılların tecrübelerini özetleyerek İsveç hukukunun gelişiminin sürekliliğini ve özünü oluşturmuştur. Bu kanun, İsveç medeni hukuku, ceza hukuku ve usul hukukunun modernleşmesinin çıkış noktasını oluşturmuştur.

1734 tarihli İsveç Kanunu, Fransız İhtilali' nin milliyetçi ve liberal düşünce biçiminden etkilenmiştir ve bu durum İsveç' te bu kanunun değiştirilmesinin gerekip gerekmediği hususunun tartışılmasına sebebiyet vermiştir⁶. Bunun üzerine İsveç Meclisi 1811 yılında yeni bir kanun hazırlanması için bir komisyon kurmuştur. 1826 yılında da özellikle aile ve miras hukuku alanlarında Fransız Hukuku' nun etkisi altında kalan bir tasarı hazırlanmıştır⁷. Böylece 1734 yılı kanunundaki düzenlemelerden çoğunun yerini yeni düzenlemeler almıştır. Bunların bir kısmı bağımsız özel kanun şeklini almıştır.

⁵ Agell; Malmström, s. 24.

⁶ Zweigert/ Kötz, s. 279.

⁷ De Cruz, Peter: Comparative World in a Changing World, Cavendish Publishing Limited, London 1999, s. 258; Zweigert/ Kötz, s. 280.

İsveç Medeni Kanunu, gelişimi bakımından 1870' li yıllarda başlanmış olan İskandinav ülkeleri arasında ortak hukuk çalışmaları için çok önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmaların günümüzde devam etmesine rağmen Danimarka, Finlandiya ve İsveç'in Avrupa Birliği (AB) üyesi olmasıyla birlikte İsveç hukukundaki önemini yitirmiştir.

1734 yılı kanununda kamu hukukuna özgü düzenlemelere fazla yer verilmemiştir. Nedeni ortaçağda yürürlükte olan genel devlet kanununun "konungabalk" adı verilen kanun yoluyla devlet yönetimini özel ana kanunlarla düzenlemiş olmasıdır⁸.

İsveç kamu hukuku, İsveç özel hukukundan bağımsız bir gelişime sahiptir. İsveç devletinin diğer tüm yasaların üzerinde duran dört ayrı anayasası vardır⁹. Bunlar kraliyet ailesine ve kral seçimine ilişkin olan anayasalar (*regeringsformen*, *successionsordningen*), basın özgürlüğüne ilişkin olan anayasa (*tryckfrihetsförordningen*) ve ifade özgürlüğüne ilişkin olan anayasadır (*yttrandefrihetsgrundlag*). İsveç devletinin işleyişine ilişkin kurallar 1809 yılında kabul edilen yönetim şekli (*regeringsformen*) ile belirlenmiştir.

⁸ Agell/ Malmström, s. 26.

⁹ Agell/ Malmström, s. 26.

II. İsveç Hukuku'nun Temel Kaynakları

1. Kanunlar ve Diğer Mevzuat

Yukarıda da belirtildiği üzere İsveç' te kapsamlı kanunlar yoktur. Buna karşılık sınırlı hukuki konuları içeren birçok münferit kanun vardır.

1734 yılı İsveç Kanunu dokuz bölümden oluşur. Münferit kanun olarak adlandırılabilen bu bölümlere İsveç' te ana kanun (*balk*) adı verilmiştir. Bu kanunlar, Evlilik Kanunu (*Äktensbalken, ÄktB*), Miras Kanunu (*Ärvdabalken, ÄB*), Toprak Kanunu (*Jordabalken, JB*), İnşaat Kanunu (*Byggningsbalken, BB*), Ticaret Kanunu (*Handelsbalken, HB*), Suç Kanunu (*Missgärningsbalken*), Ceza Kanunu (*Straffbalken*), İcra Kanunu (*Utsökningsbalken, UB*) ve Medeni Usul Kanunu (*Rättegångsbalken, RB*)dur. Bu kanunlar ilgili oldukları alanla ilgili ayrıntılı düzenleme içermez. Kanunların yanında genel ve yazılı olmayan genel ilkeler tamamlayıcı rol oynar.

1920 yılında yeni bir evlilik kanunu (*giftermålsbalk*) yürürlüğe girmiştir. Bu kanun 1987 yılında yeniden düzenlenerek "*äktensbalk*" adını almıştır.

Eski miras kanunu yerine 1949 tarihli Ebeveyn Kanunu (*föräldrabalken*) ve 1958 tarihli Miras Kanunu (*ärvdabalken*) iki yeni kanun yürürlüğe girmiştir.

Toprak kanunu (*jordabalk*) özellikle 1900' lü yıllarda tamamlanmış ve bünyesinde birçok küçük kanunla yürürlüğe girmiştir. Son olarak 1970 tarihli yeni toprak kanunu yürürlüğe girmiştir.

Eski inşaat kanununun (*byggningsbalk*) günümüzde sadece birkaç düzenlemesi yürürlüktedir.

Ticaret kanunu (*handelsbalken*) içinde 1734 yılı düzenlemelerinden bir kısmı değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Fakat ticarete ilişkin en önemli konular ticaret ana kanununda yer alan özel kanunlarla düzenlenmiştir.

İcra ana kanunu 1877 yılında özel bir icra kanunu ile ilga edilmiştir. 1981 yılında yeni bir icra ana kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, ana kanun olmasına rağmen kanun kitabının sistematigi içinde ayrıca değil; usul ana kanunu içinde yer almıştır. Usul ana kanunu ise 1942 yılında kabul edilen ve 1948 yılında yürürlüğe giren yeni bir usul ana kanunu ile değiştirilmiştir.

Bu anlatılanlar 1734 yılı İsveç Kanunu' nun, İsveç Hukuku' nda reform çalışmalarının resmi çerçevesi olduğunu göstermektedir.

Günümüzde özel hukuk düzenlemelerinden bazıları 1734 yılı kanununda konu edilmemiştir. Örneğin iş hukukuna ilişkin, anonim şirketlere, derneklere, fikri ve sınai haklara ilişkin kanunlara 1734 yılı kanununda değinilmemiştir. Modern tüketim toplumu ve buna bağlı olarak talep ve arzdaki büyüme son yıllarda tüketicinin korunmasına yönelik birçok kanuni düzenlemenin yapılmasına vücut vermiştir¹⁰. Örneğin tüketici alım- satım kanunu (*konsument köplagen*), tüketici hizmet kanunu (*konsumenttjänstlagen*) gibi.

İsveç' te bütün yeni kanunlar ve diğer düzenlemeler belli aralıklarla düzenli olarak resmi bir dergide (*SFS=Svensk Förfatningssamling*) yayımlanarak kamuya açıklanır. Bu mevzuat topluluğu 1825' ten bu yana yayımlanmaktadır. 1825' ten önce kanunlar ve diğer mevzuatlar ayrı ayrı basılmaktaydı.

¹⁰ Agell/ Malmström, s. 25.

Her bir mevzuatın kendine ait bir numarası vardır ve mevzuatlar 1970:988 örneğinde de olduğu gibi yapıldığı yıl ile özdeşleşir. Mevzuatın ilanına ilişkin kurallar özel bir kanunda (1976:633 sayılı kanun) yer almaktadır.

Mevzuatla ilgili yapılan çalışmalar mevzuat derlemesi (*lagboken*) olarak adlandırılan, özel bir basım olan yayınla kolaylaştırılmıştır. Yıllık olarak yayımlanan bu derleme çoğu zaman eski bir yargıtay üyesi (*högsta domstolen*) tarafından yapılır. Derlemede sadece yürürlükte olan mevzuata yer verilir. Bununla beraber bu derleme yürürlükte olan bütün mevzuata yer vermez¹¹. Özellikle kamu hukukuna ilişkin düzenlemeler yer almamaktadır. Nedeni belli bir zaman diliminde yürürlükte olan tüm mevzuata genel bakışın zorluk yaratmasıdır.

2. Hazırlık Çalışmaları

Kanunlar ve diğer mevzuat kapsamlı hazırlık çalışmaları sonucu ortaya çıkar. Toplum hayatında önemi büyük olan kanunların hazırlık çalışmaları genellikle uzun yıllar sürmektedir. Bu çalışmalar bir komite tarafından başlatılan araştırmalar ile başlar. Bu komite daha sonra yapılan araştırmaların sonucunu içeren raporunu kamusal devlet araştırmaları (*SOU= Statens Offentliga Utredningar*) denilen seriye sunar. Bu rapor, kanun metnine ilişkin öneri ve gerekçenin temelini oluşturan fikirlerin açıklamasını içerir. Rapor daha sonra görüşlerini belirtmeleri için ilgili kurum ve örgütlere gönderilir. Bu örgütlerin devlet kurumu olma zorunluluğu yoktur. Verilen görüşe bağlı olarak ilgili bakanlıkta çalışmalar yapılır ve gerekiyorsa üç yargıtay hakimi ve bir danıştay hakiminden oluşan kuruldan (*lagrådet*) görüş alınır. Bu kurulun verdiği rapordan sonra teklif tekrar bakanlıkta görüşülür. Bir sonraki

¹¹ Agell/ Malmström, s. 27.

aşama ise hükümetin meclise sunduğu kanun teklifidir. Bu teklifler önce komisyonda sonra meclis genel kurulunda görüşülür ve kabul edilirse kanunlaştırılır.

Kanunların çıkarılması aşamasında yapılan bu hazırlık çalışmaları İsveç hukukunda önemli bir yer teşkil etmektedir. Zira bu çalışmalar kanunların uygulama alanlarına veya yorumlarına ilişkin her tür hukuki sorunda birinci kaynak olarak görülmekte ve uygulamada büyük ölçüde kullanılmaktadır¹². Şöyle ki avukatların mahkemelere verdikleri dilekçelerde ve mahkeme kararlarında hazırlık çalışmalarına sıkça rastlanmaktadır¹³.

3. Yargıtay ve İstinaf Mahkemesi İçtihatları

Kanun uygulamasının tutarlı ve yeknesak bir şekilde olması hukuki güvenliğin sağlanması açısından önemlidir. Bir kanunun yorumlanması veya hukuki soruna ilişkin genel ilkelerin tespiti için daha önce görülmüş benzer davalarda dayanak aranır. Özellikle İsveç Yargıtayı' nın kararlarında belirttiği gerekçeler çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü İsveç Yargıtayı' nın asli görevi kanun uygulayıcılarına yol göstermektir¹⁴. Mahkemeler ve diğer devlet kurumlarının bu içtihatları uygulamaları yönünde hiçbir yasal yükümlülükleri bulunmamaktadır¹⁵. Ancak hakimler genellikle çok özel sebepler bulunmadıkça içtihatlar doğrultusunda karar verirler. İçtihatlara yaygın olarak duyulan bu saygı, yazısız ve genel kabul gören kuralların oluşumunu kolaylaştırmaktadır.

¹² Grubbs, Shelby R.: International Civil Procedure, Kluwer Law International, s. 707.

¹³ Hazırlık çalışmalarına ilişkin tüm belgelere <http://www.riksdagen.se> internet adresinden ulaşmak mümkündür.

¹⁴ Agell/ Malmström, s. 32.

¹⁵ Agell/ Malmström, s. 32; Cruz, s 285; Oğuz, s. 313.

İsveç' in Avrupa Birliği' ne üyeliği, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı kararlarının (ATAD), İsveç Hukuku' nda uygulanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Topluluk hukukuna ilişkin alanlarda İsveç Yargıtayı, ATAD kararlarına uyma ve belirsiz durumlarda ön karar talep etme yükümlülüğündedir. Yargıtay kararları 1874'ten beri yayımlanan Yeni Hukuk Arşivi (*NJA= Nytt Juridiskt Arkiv*) denilen dizinlerde toplanmaktadır¹⁶. Bu derleme içinde yer alan davalar, *NJA 1956 s. 125* örneğinde olduğu gibi yılı ve sayfasıyla özdeşleşmektedir. İstinaf mahkemesi ve iş mahkemesi kararları ile daniştay kararları ise kendilerine özel derlemelerde yayımlanmaktadır.

4. Örf ve Adet Hukuku

İsveç Hukuku' nda yazılı olmayan hukuk da önemli bir rol oynar¹⁷. Bu alanda ticari teamüller de önemli yer tutar. İsveç Hukuk Sistemi hiyerarşik sıra içinde örf ve adet hukukunun, yer yer yazılı hukukun yerine geçmesini mümkün kılmıştır. Bununla birlikte örf ve adet hukukuna dayanarak cezai yaptırım uygulamak ise mümkün değildir.

¹⁶ Agell/ Malmström, s. 33; Oğuz, s. 314.

¹⁷ Grubbs, s. 706.

§2. İSVEÇ MİRAS HUKUKU

I. İsveç Miras Hukuku' na Tarihsel Bakış

İsveç Hukuku' na göre mirasa ilişkin kurallar eskiden beri akrabalık ilişkilerine dayanmaktadır. Böylece modern İsveç Miras Hukuku akrabalık ilişkilerine bağlı birkaç yüzyıllık geleneği de yansıtmaktadır. Bu gelenek önceleri çok daha kuvvetliydi. 1734 yılı kanunu¹⁸ miras hakkının hiçbir sınırlama olmaksızın akrabalar içinde dağılımına izin veriyordu. Mirasçı sıfatına başlarda en yakın akrabalar haiz olmaktaydı; yakın akrabaların olmaması durumunda ise diğer, uzak diye nitelendirilebilecek akrabalar dahi mirasçı olabiliyorlardı¹⁹. Günümüz İsveç Hukuku' nda bu duruma bir sınırlama getirilmiştir. 1928 yılında yapılan değişiklik ile miras hakkı kuzenler ve daha uzak akrabalar için kaldırılmıştır.

Sağ kalan eşin kişisel miras hakkı ilk olarak 1920 yılında yürürlüğe girmiştir²⁰. 1928 yılında yapılan değişiklikle, akrabaların ilk eşin ölümü ile doğan miras haklarını alabilmeleri sağ kalan eşin ölümü şartına bağlanmıştır. Böylece günümüz İsveç Miras Hukuku' nun temeli oluşturulmuştur. Sağ kalan eşin miras hakkı, 1988 yılında güçlendirilerek ortak çocukların anne veya babalarından kalan miras hakkını elde edebilmeleri dahi hem annelerinin hem de babalarının ölümü şartına bağlanmıştır.

¹⁸ 1734 yılı kanunu açıklaması

¹⁹ Agell/ Malmström, s. 389.

²⁰ Sağ kalan eş, eski İsveç Hukuku' na göre miras hakkına sahip değildi. Eşin ölümü durumunda sadece mal paylaşımında kendi payına düşen değere sahip olabiliyordu. Bununla beraber sağ kalan eş belli bir ekonomik güce sahip değilse terekenin 1/20' si oranında menkul mal alabilmekteydi. Ayrıca sağ kalan eş kadın ise kocasının ölümünden sonra, düğün sırasında aldığı yüzgörümlüğü denilen hediye de elinde tutma hakkına sahipti.

II. İsveç Miras Hukuku Sistemi

Mirasa ilişkin kurallar 1958 yılında yürürlüğe giren miras kanununda (*ärvdabalken 1958: 637*) düzenlenmiştir.

Mirasbırakananın akrabalarının miras hakkı belli bir sisteme tabidir. İsveç Hukuku' nda miras sistemi akrabalık bağının yakınlığına bağlıdır. Ancak 1928 yılında yapılan miras hakkı reformu ile kan bağı yakınlığının yanı sıra ekonomik ve sosyal yakınlığın da belirleyici olduğu vurgulanmıştır²¹. Evlat edinilen çocuğun miras hakkının düzenlenmiş olması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

İsveç Miras Hukuku' nda kanuni miras sisteminin izin verdiği ölçüde birden fazla kişi aynı anda miras hakkı sahibi olabilmektedir. Böyle bir durumda miras, matematiksel olarak önceden belirlenmiş paylar oranında paylaştırılır ve herhangi bir ihtiyaç incelemesi yapılmaz.

III. İsveç Miras Hukuku' nda Miras Hakkının Doğumu için Ön Şartlar

Miras hakkı, mirasbırakanın ölümü ile doğar. Bununla beraber kişi kaybolmuşsa mahkeme tarafından ölü ilan edilebilir²². Bunun için başvuru eş, mirasçı veya yarar sağlayacak üçüncü kişiler tarafından yapılabilir (*ärvdabalken 25. bölüm 2. madde*). Başvuru kural olarak kişiden en son haber alınan tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra yapılabilir (*ärvdabalken 25. bölüm 1. madde*)²³. Ancak kişi yetmiş beş yaşın üzerinde ise bu süre beş yıl; kişi ölümüne kesin gözle bakılan bir

²¹ Agell/ Malmström, s. 390.

²² Tiberg, Hugo/ Sterzel, Fredrik/ Cronhult, Pär (cev. Hurst, James): Swedish Law- A Survey, Stockholm 1994, s. 393.

²³ Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 393.

olayda kaybolmuş ise üç yıldır²⁴. Ölü ilan edilen kişinin sağ olduğu ortaya çıkarsa paylaştırılan miras geriye döner²⁵.

Miras hakkına sahip olabilmek için mirasbırakanın öldüğü anda hayatta olmak gerekmektedir. Bununla beraber mirasbırakanın ölümü anında ana rahmine düşen cenin de sağ olarak doğması durumunda miras hakkına sahiptir (*ärvdabalken 1. bölüm 1. madde*).

Mirasçı, çok kısa bir süre olsa dahi mirasbırakandan daha uzun yaşamış olmalıdır. Trafik kazası gibi olaylarda, karşılıklı miras ilişkisi doğan, kişilerden hangisinin daha önce öldüğünün belirlenemediği durumlarda bu kişilerin birbirlerine mirasçı olamayacağı kanuni bir karinedir (*ärvdabalken 1. bölüm 2. madde*).

Mirasçının mirasbırakanı kasten öldürmesi veya öldürmeye teşebbüs etmesi durumunda miras hakkı ortadan kalkar (*ärvdabalken 15. bölüm 1. madde*). Miras hakkının bu şekilde kaybı kişiseldir. Dolayısıyla miras hakkını kaybeden kişinin altsoyu bu kayıptan etkilenmez ve miras hakkını kaybeden kişi ölmüş gibi halefiyet yoluyla onun yerine geçerek miras hakkına sahip olur (*ärvdabalken 15. bölüm 4. madde*)²⁶.

Mirasçının mirası talep etmekte çok fazla gecikmemiş olması gerekir. Aksi takdirde miras hakkı zamanaşımına uğrayabilir (*ärvdabalken 15. bölüm 16.*

²⁴ **Grauers, Folke:** Ekonomisk Familjerätt, Falun 2002, s. 132; **Tiberg/ Sterzel/ Cronhult**, s. 393.

²⁵ **Grauers**, s. 132.

²⁶ Miras hakkının bu şekilde kaybına ilişkin kurallar vasiyetname alacaklısı için de geçerlidir. Aynı şekilde evlilik içi ortak malların paylaşımını yapmak isteyen sağ kalan eşin de bu hükümler uyarınca mirasbırakanın şahsına ilişkin herhangi bir kastli suç işlememiş olması gerekir. Sağ kalan eşin mirasbırakanı öldürmesi veya öldürmeye teşebbüs etmesi durumunda mirasbırakanın evlilik içi ortak mallarının paylaşımı yapılmaz; mirasbırakanın malları doğrudan kendi yasal mirasçılara geçer. Bununla beraber böyle bir durumda sağ kalan eşin evlilik kanunu (*äktensbalken 12. bölüm 2. madde*) uyarınca kendine ait evlilik içi ortak malların paylaşılmasını talep etme hakkı ortadan kalkar ve sadece sağ kalan eşe ait evlilik içi ortak mallar paylaşılır (**SOU 1998: 110** s. 120.).

madde)²⁷. Kural olarak mirasçının, mirasbırakanın ölümünden itibaren on yıl içerisinde miras hakkını talep etmemesi halinde, bu hak zamanaşımı nedeniyle kaybedilir. Bununla beraber miras kanunu uyarınca mirasçının yaşadığı yerin belli olmadığı durumlarda kendisine yapılan ilan tebligatı tebellüğ ettiği itibaren itibaren beş yıl içinde mahkemeye başvurmaması halinde mirasçı miras hakkını kaybeder²⁸. Mirasçının miras hakkının zamanaşımına uğraması durumunda mirasçının altsoyunun miras hakkı da zamanaşımına uğramış olur²⁹. Ancak sözü edilen altsoy kendi adına miras hakkı talebinde bulunarak zamanaşımını kesebilir. Zamanaşımının kesilmesi ise altsoyun miras hakkını kaybetmesine engeldir³⁰. Mirasçının miras hakkının zamanaşımına uğraması durumunda miras payı mirasbırakanın diğer tereke ortakçıları tarafından paylaşılır. Dolayısıyla boşta kalan miras payının paylaşımı için belirleyici olan miras hakkını kaybeden kişi değil; mirasbırakanın altsoy- üstsoy ile olan konumudur³¹.

IV. İsveç Miras Hukuku' nda Kanuni Mirasçılar

Kanuni mirasçı, mirasçılık sıfatını doğrudan kanun hükmünden alan kişidir.

İsveç Miras Kanunu' nda mirasbırakanın bazı kan hısımları, sağ kalan eş, evlatlık ve onun altsoyu kanuni mirasçı olarak sayılmıştır. Kanundamirasçı olarak bir de mirasın çocuklar, gençler ve engelliler yararına yapılacak gönüllü çalışmalarda kullanılabilmesi için *Kammarkollegiet* adlı yönetim sayılmıştır.

²⁷ Miras hakkına ilişkin zamanaşımı hükümleri vasiyetname için de geçerlidir (SOU 1998: 110 s. 322).

²⁸ **Malmström, Åke:** Successionsrätt I- Efterlevande Makes Arvsrätt, Uppsala 1988, s. 73; **NJA 1931 s. 130; Walin, Gösta:** Kommentar till Ärvdabalken Del I (1-17. bölüm.) Arv och testamente, Stockholm 2000, s. 403.

²⁹ **Saldeen, Åke:** Arvsrätt- En Lärobok om Arv, Boutredning och Arvskifte, Uppsala 1997, s. 118.

³⁰ **NJA 1997 s. 285.**

³¹ **Walin,** s. 403.

1. Kan Hısımlığı

İsveç Hukuku'nda mirasa ilişkin her konu miras kanunu (*ärvdabalken*) adı verilen ayrı bir kanunda düzenlenmiştir. Miras sistemi bu kanunun ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu kanuna göre İsveç Miras Hukuku'nda mirasçılık sıfatının belirlenmesinde zümre sistemi geçerlidir³².

A. Zümre Sistemi

Zümre sistemine göre akrabalar üç ayrı miras sınıfına ayrılmıştır. Ana kural bütün mirasın tek bir miras sınıfı içinde dağıtılmasıdır. Derece itibariyle önde gelen zümre mirasçıları derece itibariyle sonra gelen zümre mirasçılarının mirasçılığına engel olurlar³³. Sağ kalan eş, bu zümrelerden bağımsız olarak her üç zümreyle birlikte miras hakkına sahiptir.

B. Zümre Sistemine Hakim Esaslar

Zümre sisteminin ilk ve temel esası mirasçılık sıfatının mirasbırakana olan hısımlık derecesine göre değil; tabi olduğu zümreye göre kazanılmasıdır (*parentelprincipen*)³⁴.

Derece itibari ile önde gelen zümre mensupları derece itibari ile sonra gelen zümre mensuplarının mirasçılığına engel olurlar³⁵.

Her zümrede zümre başı veya kök kendi altsoyunun mirasçılığına engel olur.

³² Agell/ Malmström, s. 390; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

³³ Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

³⁴ Brattström, Margareta/ Singer, Anna: Rätt Arv, Uppsala 2007, s. 30.

³⁵ Brattström/ Singer, s. 31; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

Mirasbırakandan önce ölen zümre başının veya kökün yerini kendi altsoyu alır (*istadarätten*).

Mirasçılık sıfatı belli olan kişilerin hangi oranda mirasçı olacaklarının belirlenmesi için ise şu esaslar mevcuttur:

➤ Miras, mirasbırakandan mirasçılara giden hat adedince paylara ayrılır. Mirasbırakandan ayrılan her hat eşit değere sahiptir (*stirpalgrundsatsen*)³⁶. Bununla birlikte aynı köke ait hatlar da kendi aralarında eşit değere sahiptir.

➤ Bir zümre mensubu, mirasbırakana birden çok hatla bağlı ise bu kişinin hak sahipliği herbir hatta düşen hissenin toplamı üzerinden belirlenir³⁷.

➤ Bir zümrede mirasbırakandan önce ölen ve altsoyu olmayan kişilere giden hatlar hesapta dikkate alınmaz.

C. İsveç Miras Kanunu' nun Zümrelere Ait Hükümleri

a) Birinci Zümre Mirasçıları

Birinci zümre mirasçılarını mirasbırakanın altsoyu oluşturmaktadır (*ärvdabalken 2. bölüm 3. madde*). Baskın görüş bu zümreyi mirasbırakanın en yakın akrabaları olarak tanımlamaktadır³⁸.

Altsoyun başında mirasbırakanın çocukları yer alır³⁹. Çocuklar aynı zümre içinde mirasçı oldukları için eşit miras payına sahiptirler⁴⁰.

³⁶ Brattström/ Singer, s. 32.

³⁷ Brattström/ Singer, s. 32.

³⁸ Agell/ Malmström, s. 390.

³⁹ Agell/ Malmström, s. 391; Strömholm, Stig: An Introduction to Swedish Law, Stockholm 1991, s. 221.

Örnek⁴¹: Mirasbırakanın 60,000 kron terekesi üç çocuğu arasında 20,000' er kron olarak paylaştırılır (*ärvdabalken 2. bölüm 1. madde 2. fıkra*). Bu miras hakkı çocuğun evlilik içi veya evlilik dışı olmasına bağlı değildir. Mirasbırakanın çocuğunun kendisinden önce ölmesi durumunda onun yerini varsa kendi çocuğu alır. Yukarıdaki örneğe göre mirasbırakanın üç çocuğu A, B ve C' den C, mirasbırakandan önce ölmüşse C' nin çocukları C1 ve C2, C' nin payını eşit olarak paylaşırlar ve her biri 10,000' er kron alırlar.

Mirasbırakandan önce ölmüş olan mirasçının yerini kendi altsoyunun alması kuralına İsveç Miras Hukuku' nda halefiyet prensibi (*istadarätt veya represantationsrätt*) denir. Bu bağlamda bir mirasçının mirası kabul etme zorunluluğunun olmadığı belirtilmesi gerekir. Mirasçı kendi payına düşen mirasının tamamını veya bir bölümünü reddedebilir. Mirasçı, mirası kimin yararına reddettiğini belirtmezse kendi mirasçıları halefiyet yoluyla onun yerine geçer ve sanki o ölmüş gibi miras hakkına sahip olurlar⁴².

b) İkinci Zümre Mirasçıları

İkinci zümre, mirasbırakanın annesini, babasını ve onların altsoyunu yani mirasbırakanın kardeşlerini ve kardeşlerinin çocuklarını kapsamaktadır⁴³.

Altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçısı anne ve babasıdır. Bunlar eşit olarak mirasçıdır. Halefiyet prensibi gereğince mirasbırakandan önce ölen ana-babanın yerini kendi altsoyları alır (*ärvdabalken 2. bölüm 2. madde 2. fıkra*).

⁴⁰ Strömholm, s. 221; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

⁴¹ Zümre mirasçılığının anlatıldığı bölümlerde verilen örneklerde sağ kalan eşin olmadığı varsayılmıştır.

⁴² Grauers, s. 131.

⁴³ Strömholm, s. 221; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

Bir hatta hiç mirasçı bulunmadığı takdirde tüm miras diğer hattaki mirasçılara kalır⁴⁴.

Hem anne hem baba mirasbırakandan önce ölmüş ise mirasbırakanın kardeşleri veya onların altsoyu bütün mirası eşit olarak paylaşırlar⁴⁵. Halefiyet prensibi kardeşlerin altsoylarının miras paylarının belirlenmesinde de etkilidir.

Üvey kardeşin miras hakkı, halefiyet prensibine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre üvey kardeş sadece mirasbırakanla ortak olan anne veya babasına düşen miras payı nispetinde mirasçı olur (*ärvdabalken 2. bölüm 2. madde 3. fıkra*).

c) Üçüncü Zümre Mirasçıları

Üçüncü zümre diğer kanuni mirasçıları kapsamaktadır. Bu zümrede önemli sınırlamalar mevcuttur. Üçüncü zümreyi oluşturan mirasçılar mirasbırakanın büyükanne, büyükbaba ve onların altsoyudur⁴⁶. Miras hakkı büyükanne ve büyükbabalarla, amca, hala, dayı ve teyzelerle sınırlıdır. Yani mirasbırakanın kuzenleri ve onların altsoyu İsveç Hukuku' na göre kanuni mirasçı olamazlar (*ärvdabalken 2. bölüm 3. ve 4. fıkralar*).

Büyükanne ve büyükbabalardan her biri ¼ oranında miras hakkına sahiptir. Mirasbırakandan önce ölen büyükanne ve büyükbabaların yerlerini halefiyet prensibi gereğince her hatta kendi altsoyları alır. Kuzenlerin kanuni mirasçı olamama ilkesi bu durumda da geçerlidir⁴⁷. Baba veya anne tarafından olan büyükanne veya

⁴⁴ Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

⁴⁵ Strömholm, s. 221.

⁴⁶ Strömholm, 222; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

⁴⁷ Agell/ Malmström, s. 393.

büyükbabalar altsoyu olmaksızın mirasbırakandan önce ölmüş ise bütün miras diğer taraftaki mirasçılara kalır.

2. Sağ Kalan Eş

A. Sağ Kalan Eşin Kanuni Miras Hakkı

Sağ kalan eşin miras hakkı incelenmeden önce sağ kalan eşin her durumda ortak malların paylaşımını⁴⁸ talep etme hakkı olduğunu vurgulamak gerekir. Evlilikten doğan paylaşım hakkı (*giftorätt*) sağ kalan eşe, eşlerin toplam malvarlıklarının yarısını elde tutma hakkı verir⁴⁹. Buna göre miras hukuku kuralları uyarınca mirasbırakanın paylaşılacak olan terekesi, evlilik birliğinden doğan mal paylaşımından sonra mirasbırakana düşen kısımdan oluşmaktadır. Eşlerin sadece kişisel malvarlığının olması durumunda ise tereke mirasbırakanın kişisel malvarlığından oluşur.

Yukarıda da belirtildiği üzere sağ kalan eşin miras hakkı, mirasbırakanın akrabalarından önce gelmektedir. Bu nedenle İsveç Miras Kanunu' nun üçüncü bölümünde sağ kalan eşin miras hakkı "ilk ölen eşin mirasçılarının, sağ kalan eşin terekesindeki miras hakkı" şeklinde ele alınmaktadır. Bu hak 1988 yılından itibaren eşlerin ortak çocuklarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir⁵⁰. Bu düzenlemenin yürürlüğe konulmasının nedeni, sağ kalan eşin ortak malları elinde tutmasının,

⁴⁸ Mal paylaşımı (*bodelning*), evliliğin eşlerden birinin ölümü veya boşanma nedeni ile sona ermesi halinde yapılır. Boşanma halinde kural olarak mal paylaşımı evliliğin boşanma kararı ile sona ermesinden sonra yapılır. Bununla beraber eşlerden birinin, boşanma davası devam ederken mal paylaşımı talep etmesi halinde mal paylaşımı derhal yapılır. Ayrıca mal paylaşımı evlilik süresi içinde, herhangi bir boşanma davası söz konusu olmasa dahi, yapılabilir. Bunun için ön şart her iki eşin yazılı olarak başvuruda bulunmasıdır (bkz. **Agell/ Malmström**, s. 365, 366).

⁴⁹ **Agell/ Malmström**, s. 393; **Hamilton, Carolyn/ Standley, Kate**: Family Law In Europe, London 1995, s. 483.

⁵⁰ **Hamilton/ Standley**, s. 483.

çocukların miras hakkına kıyasla daha büyük önem taşımasıdır. Buna göre kanun, kural olarak evli bir kişinin terekesinin öncelikli olarak sağ kalan eşe düşeceğini düzenler⁵¹.

Mirasçılarının miras haklarının, ancak sağ kalan eşin ölümünden sonra doğacağı yukarıda belirtilmiştir. Bu kural, ortak çocuklar ve ortak olmayan çocuklar yönünden farklı uygulamaya tabidir. Ortak çocukların kanuni mirasçılığının doğumu, her halde sağ kalan eşin ölümüne kadar ertelenmiş olur. Ortak olmayan çocuğun mirasçılığının doğumu ise farklı bir düzenlemeye sahiptir. Ortak olmayan çocuğun miras hakkı, ancak bu hakkını sağ kalan eşin yararı için kullanmamış ise ertelenir. Ortak olmayan çocuk, sağ kalan eş ölmeden de miras hakkını kullanabilir. Yani bu konuda ortak olmayan çocuğun iradesi önemlidir. Bu kullanmama, vazgeçme anlamına gelmemektedir⁵².

Sağ kalan eşin miras hakkı, mirasbırakanın her zümredeki mirasçılarının miras hakkını ortadan kaldırmaz. Birinci veya ikinci zümre mirasçıları, sağ kalan eşin ölümü anında sağ iseler miras paylarını sağ kalan eşin terekesinden alma hakkına sahiptirler (*ärvdabalken 3. bölüm 2. madde 1.fikra*). Sözü edilen hak, mirasbırakanın üçüncü zümre mirasçıları için geçerli değildir⁵³. Sağ kalan eşin üçüncü zümre mirasçılarının mirasçılığına engel olmasına İsveç Hukuku'nda *efterarv* denmektedir.

Sağ kalan eşe ait mal topluluğu, mal paylaşımından dolayı elde ettiği maldan, miras payından ve kendi kişisel mallarından oluşur. Bu mal topluluğu üzerinde sağ

⁵¹ Hamilton/ Standley, s. 483; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 392.

⁵² Hamilton/ Standley, s. 483; Strömholm, s. 222; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 392.

⁵³ Strömholm, s. 222; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

kalan eşin sınırsız tasarruf hakkı vardır. Bununla birlikte sağ kalan eş, vasiyetname yoluyla mirasbırakanın birinci ve ikinci zümre mirasçılarının kanuni miras hakları üzerinde tasarrufta bulunamaz (*ärvdabalken 3. bölüm 1. madde 1.fıkra*)⁵⁴. Bu nedenle sağ kalan eşin bu hakkı, "mülkiyet hakkı" olarak değil "sınırsız tasarruf hakkı" olarak tanımlanmaktadır.

Sağ kalan eşin ölümünden sonra malvarlığı, ilk ölen eşin mirasçıları ve kendi mirasçıları arasında yarı yarıya paylaşılır (*ärvdabalken 3. bölüm 2. madde 1. fıkra*). Sözü edilen paylaşım kuralı, sağ kalan eşin, eşlerin malvarlığının yarısına evlilikten doğan paylaşım yoluyla, diğer yarısına da miras hakkından dolayı sahip olduğu varsayımına dayanmaktadır. Sağ kalan eşin terekesi "mirasın yarısı ve evlilikten doğan paylaşımından sonucu elde ettiği malların toplamının yarısından başka bir pay"dan oluşuyorsa ilk ölen eşin mirasçıları sağ kalan eşin terekesinden aynı oranda miras payı alırlar (*ärvdabalken 3. bölüm 2. madde 3. fıkra*). Ancak sağ kalan eş, mal paylaşımı yapılmasını talep etmezse mirasçılar arasında bu yarı yarıya paylaşım kuralı uygulanmaz. Sağ kalan eşin talebi halinde mal paylaşımı yapılmaması, uygulamada genellikle sağ kalan eşin kişisel malvarlığının daha fazla olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır. Sağ kalan eş, bu yöndeki talebini gerekçelendirmek zorunda değildir⁵⁵.

Konuyla ilgili örnekler:

1- Sağ kalan eşin kişisel malvarlığı 200,000 kron, eşinin ölümünden sonra yapılan mal paylaşımı sonucunda eline geçen miktar 100,000 kron ve miras yoluyla 100,000 kron kalmış ise mirasbırakanın mirasçılarının sağ kalan eşin terekesindeki

⁵⁴ **Tiberg/ Sterzel/ Cronhult**, s. 392.

⁵⁵ **Grauers**, s. 147.

miras payı 100,000/ 400,000 yani $\frac{1}{4}$ tür. Sağ kalan eşin terekesi enflasyon veya terekenin yönetimi gibi nedenlerden dolayı 800,000 krona yükseltilmiş ise mirasbırakanın mirasçılarının miras payı 200,000 kron olur ($800,000 \times \frac{1}{4}$). Bununla beraber tereke değeri 200,000 krona düşmüşse mirasçılarının miras payı da buna bağlı olarak 50,000 krona düşer ($50,000 \times \frac{1}{4}$)⁵⁶.

2- Kocanın malvarlığı toplamı 200,000 kron; karınıki ise 600,000 kron' dur. Sağ kalan eş, eşlerin tüm malvarlığına evlilikten doğan paylaşım ve miras yoluyla sahip olmuştur. Malvarlığının değeri sağ kalan eşin ölümü anında 1,000,000 krona ulaşmış ise kocanın ve karının mirasçıları kanunda düzenlenmiş olan anakural gereğince bu mal varlığını yarı yarıya paylaşırlar (*ärvdabalken 3. bölüm 2. madde 1. fıkra*). Bununla beraber karı, kocasının ölümünden sonra evlilik kanunu (*äktensbalk 12. bölüm 2. fıkra*) uyarınca mal paylaşımı yapılmasını talep etmemişse kocanın terekesi, sağ kalan eşin ölümünden sonra kalan malvarlığının $\frac{1}{4}$ ' inden ($200,000/800,000$) oluşur (*ärvdabalken 3:2 fıkra 3*). Buna bağlı olarak karının ölümünden sonra kocanın mirasçıları terekeden 250,000 kron, karının mirasçıları ise 750,000 kron alırlar.

Sağ kalan eşin ölümünden sonraki mal paylaşımı başka durumlardan da etkilenebilir. Sağ kalan eş bağış yaparak veya gerekli özeni göstermeyerek ilk ölen eşin mirasçılarına düşecek olan malvarlığında önemli bir düşüşe neden olabilir. Bu durumda ilk ölen eşin mirasçılarının, sağ kalan eşin mirasçılarına düşecek olan paydan "bedel talep etme hakkı" vardır (*ärvdabalken 3. bölüm 3. madde*). Bu bedel, bir çeşit tazminat olmakla birlikte tazminat kanununda düzenlenmemiştir.

⁵⁶ Terekenin azalması durumunda hem mirasbırakanın hem de sağ kalan eşin paylarının eşit oranda azaldığı karinesi mevcuttur.

İlk ölen eşin mirasçılarının bedel talep etme hakkı ile ilgili olarak aşağıdaki aşağıdaki örnek verilebilir:

Mirasbırakanın (M) ölümü sırasında M' nin ortak malvarlığı değeri 180,000 kron; eşinin (E) ortak malvarlığı değeri 140,000 kron ve E' nin kişisel malvarlığı değeri 80,000 krondur. M' nin mirasçısı kardeşi K' dir. E' nin terekesi bu durumda 400,000 krondur (180,000 + 140, 000 + 80, 000). Evlilikten doğan mal paylaşımı sonucu eşlere düşen miktar 160,000 krondur $[(180,000+140,000)/2]$. Bu durumda 400,000 kronun 160,000/400,000 kronu M' ye; 240,000/400,000 kronu ise E' ye aittir. E' nin ölümünde tereke, özensiz ve uygunsuz kullanımdan dolayı 60,000 kron değer kaybederek 340,000 kron' a düşmüştür. Miras paylaşımında 60,000 kron varsayımsal olarak terekeye eklenerek tereke değerinin 400,000 kron olduğu varsayılır. Bu durumda K' nin miras payı 160 000 kron' dur. Geriye kalan 180, 000 kron (340,000 – 160,000) ise E' nin mirasçıları arasında paylaştırılır.

Pay hesaplaması yapılırken sağ kalan eşin mirasçılarının yararına da ana kuraldan ayrılabilir. Şöyle ki; sağ kalan eşin terekesi, ilk eşten kalan tereke değerinden fazla olabilir. Bu artış sağ kalan eşin çalışması sonucu ya da miras, bağış veya vasiyetname ile gerçekleşmiş ise ana kural uygulanmaz (*ärvdabalken 3. bölüm 4. madde*). Bu durumda öncelikle sağ kalan eşin mirasçıları terekede meydana gelen artışı aralarında paylaşırlar. İlk ölen eşin mirasçıları miras paylarını, bu paylaşımdan sonra kalan değer üzerinden alırlar.

Terekede hem artışın hem de azalmanın söz konusu olduğu durumlarda azalma varsayımsal olarak terekeye eklenir. Bu ekleme, tereke değerinin ilk eşin

ölümündeki değerine kıyasla artmasını sağlamışsa artan kısım sonra ölen eşin mirasçıları arasında paylaşılır.

Örneğin, ilk eşin ölümü anında evlilik içi malların toplam değerinin 800,000 kron olduğunu, sağ kalan eşin 200,000 kron' luk bağışta bulunduğunu, aynı zamanda başka bir miras yoluyla 70,000 kron' luk kazanım elde ettiğini varsayıp tereke değerinin sağ kalan eşin ölümü sırasında 700,000 kron olduğu kabul edilirse miras payları hesaplanırken 200,000 kron, 700,000 kron' a varsayımsal olarak eklenir ve tereke değeri 900,000 kron' a çıkarılır. Böylece tereke değeri 100,000 kron artmış olur. Sağ kalan eşin miras yoluyla edindiği 70,000 kron' luk kazanım sağ kalan eşin mirasçıları arasında paylaşılır.

B. Sağ Kalan Eşin Miras Hakkının Kaldırılması

Sağ kalan eşin miras hakkı, vasiyetname yolu ile mirasbırakan tarafından kaldırılabilir ya da sağ kalan eşin üvey çocuğu (mirasbırakanın öz çocuğu) kendi miras payını sağ kalan eşin ölümünü beklemeden isteyebilir. *Basbelopp kuralı*⁵⁷ adı verilen düzenleme, sağ kalan eşin mirasçılığını güçlendirerek onu bu tür durumlara karşı korumaktadır⁵⁸. Bu kural gereğince sağ kalan eşin terekeden, terekenin yettiği sürece *basbelopp*' un dört katı büyüklüğünde mal alma hakkı vardır (*ärvdabalken 3*.

⁵⁷ *Basbelopp*, 1960 yılında oluşturulan ve hükümet tarafından merkez istatistik kurumunun ve vergi genel müdürlüğünün hesaplamalarını dikkate alarak yıllık olarak belirlediği parasal değerdir. *Basbelopp* kavramının oluşturulmasındaki amaç birtakım ödeme ve düzenlemeleri enflasyona karşı korumaktır(<http://www.skatteverket.se/funktioner/svarpavanligafragor/privat/beloppochprocent/privatbeloppfaq>). 1960-1981 seneleri arasında *basbelopp*, piyasadaki değişikliklere bağlı olarak aylık belirlenmekteydi. 1982' den bu yana bu belirleme senelik olarak yapılmaktadır.

⁵⁸ **Brattström/ Singer:** s. 79.

bölüm 2. madde 2. fıkra)⁵⁹. Bu kural, tereke sadece mirasbırakanın kişisel malvarlığından oluşsa dahi geçerlidir⁶⁰.

C. Sağ Kalan Eşin Tekrar Evlenmesi

Yukarıda da belirtildiği üzere sağ kalan eş, ilk eşin ölümünden sonra kendi miras payı ve evlilikten doğan paylaşım yoluyla mal elde eder ve bu mal üzerinde sınırsız tasarruf hakkı vardır. Sağ kalan eş tekrar evlenir ve ikinci evlilikte de eşlerden biri ölürse sağ kalan eşin sınırsız kullanım hakkıyla elde ettiği mal terekeden ayrılır. Dolayısıyla bu mallar, ikinci evliliğin bitmesinden sonra yapılacak olan mal paylaşımına dahil olmaz⁶¹.

İkinci evliliğin sağ kalan eşin ölmesi ile bitmesi durumunda sağ kalan eşin malvarlığı, ikinci evlilik hiç yapılmamış gibi paylaştırılır (*ärvdabalken 3. bölüm 6. madde*). Yani yeni eşin malvarlığı göz önünde bulundurulmaz. Yeni eş de mal paylaşımı hakkını öne sürerek ilk ölen eşin mirasçılarının miras paylarını ihlal edemez. İlk ölen eşin mirasçılarının miras payları paylaştırıldıktan sonra kalan mallar, yeni eşle yapılacak olan mal paylaşımına dahil edilir.

İkinci evliliğin eşlerin boşanması veya yeni eşin ölmesi ile sona ermesi halinde, mal paylaşımı öncelikle ilk ölen eşin mirasçılarının miras payları göz önünde bulundurularak yapılır. İlk ölen eşin mirasçıları, sağ kalan eş hala hayatta olduğu için

⁵⁹1960-1981 seneleri arasında basbelopp, piyasadaki değişikliklere bağlı olarak aylık belirlenmekteydi. 1982' den bu yana bu belirleme senelik olarak yapılmaktadır. 2009 itibari ile *basbelopp* 42,800 kron dur(http://www.skatteverket.se/download/18.69ef368911e1304a62580009780/belopp+och+procent+kort_2009_090113.pdf, 21/02/2009). Basbelopp, 2011 senesi için de 42,800 kron olarak belirlenmiştir (<http://sv.wikipedia.org/wiki/Prisbasbelopp>, 07/12/2010). Yani, sağ kalan eş 171,200 kron değerinde malvarlığı ile vasiyetname alacaklısının ve ortak olmayan altsoyun önüne geçer.

⁶⁰ **Brattström/ Singer:** s. 80; **Strömholm,** s. 223.

⁶¹ **Grauers,** s. 150.

miras paylarını talep edemezler; fakat miras paylarının değeri sanki miras paylarını alacaklarmış gibi hesaplanır (*ärvdabalken 3. bölüm 6. madde 2. fıkra*). Kalan kısım ikinci eşle veya onun mirasçılarıyla yapılacak olan mal paylaşımına dahil edilir. Mal paylaşımı, ilk ölen eşin mirasçılarının miras hakkı gözetilmeksizin yapılırsa, ihlal edilen bu miras payları ödenir. Aynı şekilde sağ kalan eşin mal paylaşımından sonra terekesinin artması, ilk ölen eşin mirasçılarının miras paylarının artmasına neden olmaz (*ärvdabalken 3. bölüm 6. madde*).

3. Evlatlık

İsveç Miras Kanunu' na göre evlatlık ve altsoyu evlat edinenin; evlat edinen ve altsoyu, evlatlığın mirasçısı olabilir⁶². Yani mirasçılık bakımından evlat edinen ile evlatlık arasındaki ilişkinin ana- baba ve öz çocuk arasındaki ilişkiden hiçbir farkı yoktur. Evlatlık ve onun altsoyu saklı paylı mirasçı sayılır. Bu nedenle birinci zümreye ait hükümler burada da geçerlidir.

Evlat edinilen çocuğun biyolojik ailesiyle mirasa ilişkin bağları evlat edinme işlemi ile kesilir. Bununla beraber eşlerden birinin diğer eşin çocuğunu evlat edinmesi halinde çocuk, ortak çocuk sayılır⁶³.

4. Kamusal Miras Fonu

Mirasbırakanın herhangi bir kanuni mirasçısı veya vasiyetname alacaklısı yok ise tüm miras kamusal miras fonuna (*Allmänna Arvsfonden*) kalır (*ärvdabalken 5. bölüm 1. madde ve lag 1994:243 om allmänna arvsfonden*⁶⁴)⁶⁵. Bu fon

⁶² Agell/ Malmström, s. 385; Saldeen, s. 33.

⁶³ Agell/ Malmström, s. 385.

⁶⁴ Kamusal miras fonu hakkında kanun.

⁶⁵ Hamilton/ Standley, s. 484; Strömholm, s. 224; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

Kammarkollegiet adı verilen bir devlet kurumu tarafından yönetilir. Bu yönetimde amaç, çocuklar, gençler ve engelliler yararına yapılacak gönüllü çalışmaların desteklenmesidir (*lag om allmänna arvsfonden 5. madde*)⁶⁶. Hükümet fona gelen bir mirastan mirasbırakanın arzusuna uygunsa veya mirasbırakanın arzusuna uygun olduğunu gösterecek özel durumlar var ise bir başkası yararına vazgeçebilir. Bu düzenlemenin nedeni vasiyetname olmasa da mirasbırakanın arzusunun yerine getirilmesine imkan vermektir. Uygun bulunursa miras başka durumlarda mirasbırakanın akrabası veya mirasbırakana özel bir yakınlığı olan bir başka kişi yararına da vazgeçilebilir (*lag om allmänna arvsfonden 24. madde*).

V. Evlilik Dışı İlişkilerde Durum

Belirtilmelidir ki, evliliğe ilişkin düzenlemeler, evlilik dışı ilişkilerde geçerli değildir. Evlilik dışı yaşamayı seçen kişiler, bilerek veya bilmeyerek evliliğe ilişkin kuralların, ilişkilerine uygulanmamasını kabul etmiş sayılırlar. Evlilik dışı ilişkilerde herhangi bir "ilişki içi mal" söz konusu değildir⁶⁷. Tarafların birbirlerine karşı geçim veya nafaka yükümlülükleri olmadığı gibi birbirlerine kanuni mirasçı olmaları da mümkün değildir⁶⁸. Bununla beraber böyle bir ilişkide ortak eve ve evde kullanılan eşyalara ilişkin düzenlemeler mevcuttur. İlişkinin ölüm veya başka bir sebeple bitmesi halinde taraflardan birinin talebi üzerine ortak ev ve eşyalar mal paylaşımı (*bodelning*) yoluyla taraflar arasında paylaşılır⁶⁹. Evlilik Dışı İlişki Kanunu' na

⁶⁶ Hamilton/ Standley, s. 484; Strömholm, s. 224; Tiberg/ Sterzel/ Cronhult, s. 391.

⁶⁷ Grauers, s. 229.

⁶⁸ Agell/ Malmström, s.370; Atkins, Susan/ Hoggett, Brenda: Women and the Law, New York 1984, s. 151; Mercurio, Nicholas/ Stark, Barbara: International Review of Comparative Public Policy, Family Law and Gender Bias, Jai Press Inc, England 1992, s. 90; Strömholm, s. 230.

⁶⁹ Brattström/ Singer, s. 84; Strömholm, s. 229.

göre bu paylaşım için ön şart eşyaların ortak kullanım amacıyla temin edilmiş olmasıdır (*sambolagen 5. madde*).

İlişkinin, taraflardan birinin ölmesi ile sona ermesi halinde mal paylaşımını talep etme hakkı sadece sağ kalan tarafa aittir⁷⁰. Yani ölen kişinin mirasçıları veya tereke yöneticisi böyle bir talepte bulunamaz. Sağ kalan eş için geçerli olan *basbelopp* kuralına benzer bir düzenleme de evlilik dışı ilişkilerde sağ kalan taraf için söz konusudur. Bu kurala küçük *basbelopp* kuralı (*lilla basbeloppsregeln*) denir⁷¹. Bu kurala göre sağ kalan tarafın ortak ev ve eşyalarının paylaşımı sırasında ölüm anında geçerli olan *basbelopp*’ un iki katı değerinde malı elinde tutma hakkı vardır⁷². Ancak yukarıda da belirtildiği gibi sağ kalan tarafın miras hakkı yoktur.

VI. Saklı Pay ve Mirasta Önödeme

Mirasbırakan vasiyetname yoluyla terekesi üzerinde tasarrufta bulunabilir. Bu durum da terekenin her zaman kanunun öngördüğü şekilde dağıtılmadığını gösterir. Mirasbırakanın vasiyetname düzenleme hakkı, eskiden beri sınırlanarak kanuni mirasçıların vasiyetname yoluyla mirastan tamamen mahrum bırakılmasının önüne geçilmek istenmiştir. Eski İsveç Hukuku’ nda ve diğer Germen hukuklarında bu konu, soybağına dayanan miras hakkını savunan soylular ile bağış ve vasiyetname özgürlüğünü savunan ortaçağ kilisesi arasında birtakım çekişmelere neden olmuştur. Çünkü kilise, vasiyetname özgürlüğünün kabul edildiği ölçüde bireylerin kilise yararına tasarrufların artacağını düşünmekteydi. Soybağı savunucularıyla

⁷⁰ Strömholm, s. 230.

⁷¹ Brattström/ Singer, s. 85; Strömholm, s. 230.

⁷² Strömholm, s. 230.

vasiyetname savunucuları arasındaki bu uyuşmazlıklar sonraki yıllarda da devam etmiştir.

Zamanla vasiyetname özgürlüğünü savunan başka görüşler de ortaya çıkmıştır⁷³. 1734 yılı kanunu ile, kırsal kesimden miras yoluyla elde edilmiş toprağın vasiyetname yoluyla üçüncü bir kişiye bırakılması yasaklanmıştır. Mirasbırakanın kendi edindiği toprak (*avlingejord*) ve menkul üzerinde vasiyetname yoluyla tasarrufta bulunabilme hakkı ise sınırsızdı. Şehirlerde ise mirasbırakan vasiyetname yoluyla terekenin tamamı değil; yalnızca belirli bir bölümü üzerinde tasarruf etme hakkına sahipti⁷⁴.

İsveç Ortaçağ kanunlarındaki düzenlemelerle sözü edilen kilise menfaatleri arasında bahsedilen değişikliklerle uzlaştırılma yoluna gidilmiştir. Son olarak ise 1857 yılında yapılan reformla günümüzde de geçerli olan ve sadece altsoyu koruyan saklı pay sistemi getirilmiştir⁷⁵.

1. Saklı Pay

Saklı pay, kanuni mirasçılara tanınmış olan ve mirasbırakanın ölüme bağlı veya sağlararası tasarrufu ile ortadan kaldıramayacağı miras hissesinin bir kısmıdır. Mirasbırakan ancak saklı pay dışında kalan kısım üzerinde tasarruf edebilir.

Yürürlükte olan kanuna göre sadece mirasbırakanın altsoyu saklı paylı mirasçıdır; mirasbırakan diğer kanuni mirasçıların miras hakkı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir.

⁷³ Agell/ Malmström, s. 396.

⁷⁴ Agell/ Malmström, s. 396.

⁷⁵ Agell/ Malmström, s. 396.

Saklı pay miktarı, altsoya düşecek olan kanuni miras hakkının yarısıdır (*ärvdabalken 7. bölüm 1. madde*)⁷⁶. Saklı payların toplamı bu nedenle terekenin yarısını oluşturur. Kalan kısmı ise tasarruf payını (*den disponibla kvoten*) oluşturur. Mirasbırakan vasiyetname yoluyla bu kısım üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Örneğin dört çocuğu olan bir mirasbırakan 200,000 kron değerinde malvarlığı bırakmışsa her çocuk -bir vasiyetname yok ise- 50,000 kron alır. Bu durumda saklı pay her bir çocuk için 25,000 kron, mirasbırakanın tasarruf edebileceği kısım ise 100,000 kron olur.

Mirasbırakan vasiyetname yoluyla kanuni mirasçılarının saklı payını ihlal edecek şekilde tasarrufta bulunursa saklı paylı mirasçıların vasiyetnamenin düzeltilmesini talep etme hakları vardır⁷⁷. Bu hak tereke tespitinden itibaren bir yıl içerisinde talep edilmelidir (*ärvdabalken 7. bölüm 4. madde 2. fıkra*).

Mirasbırakan sağlığında malvarlığının belli bir kısmını hibe ederek saklı payın vasiyetnameye karşı kanuni korumasını bertaraf edebilir. Böyle bir durumda hibe, vasiyetname gibi işlem görür⁷⁸. Bu nedenle altsoyun saklı payını ihlal eden vasiyetname ile bununla özdeş olan bir bağışın geçerliliği yoktur (*ärvdabalken 7. bölüm 4. madde*).

Konuyla ilgili olarak şöyle bir örnek verilebilir;

Mirasbırakanın dört çocuğu vardır. Terekesi 120,000 krondur. Mirasbırakan sağlığında (hastalığının son dönemlerinde) bir arkadaşına 160,000 kron bağışta

⁷⁶ Kanunkoyucu altsoyun miras hakkına özel bir önem göstererek saklı payın İsveç Miras Hukuku'nun özel korunan çekirdeği olduğunu vurgulamıştır.

⁷⁷ Agell/ Malmström, s. 402; Grauers, s. 134.

⁷⁸ Grauers, s. 135.

bulunmuştur. Bu durumda bağış miktarı terekeye eklenerek tereke 280,000 kron olur. Mirasbırakanın çocuklarının herbirinin miras payı 70,000 kron, saklı payları ise 35,000 kron olur. Saklı payların toplamı 140,000 kron olur. Bu durumda mevcut olan tereke çocukların saklı payından 20,000 kron eksiktir. Eksik olan bu 20,000 kron, her bir saklı pay sahibine lehine bağış yapılan kişi tarafından 5,000' er kron ödenmesi sureti ile tamamlattırılır.

Bağışın, vasiyetname ile özdeş kabul edilip edilmeyeceği konusu bir Yargıtay kararında (*NJA 1998, s. 534*) tartışılmıştır⁷⁹. Bu karara göre mirasbırakanın ölümüne yakın tarihlerde yapılan bağışların vasiyetname ile özdeş olacağı karinesi mevcuttur. Bununla beraber somut olaydaki tüm şart ve ilişkiler incelenerek bağışın vasiyetname ile özdeş olmayacağı sonucuna varmak da mümkündür.

Mirasbırakan evli ise ve düzenlediği vasiyetname eşlerin ortak altsoyunun saklı payını ihlal ediyorsa özel bir sorun ortaya çıkar. Yukarıda da açıklandığı üzere sağ kalan eşin, eşlerin ortak altsoyuna nazaran öncelikli miras hakkı vardır; fakat sadece altsoy mirasçılarının saklı pay hakkı vardır. Bu noktada ortaya çıkan soru altsoyun, vasiyetname düzenlemiş olan mirasbırakanın ölümünden sonra saklı payını alabilmek için sağ kalan eşin ölümünü beklemesi gerekip gerekmediğidir. Kanunkoyucu bu noktada vasiyetnamenin sağ kalan eşten başka biri yararına olması durumunda altsoyun saklı payının sağ kalan eşin miras hakkına dahil olmadığını düzenlemiştir (*ärvdabalken 7. bölüm 3. madde 2. fıkra*). Yani vasiyetname, sağ kalan eşten başka biri yararına yapılmışsa, altsoy, saklı payını sağ kalan eşin ölümünü beklemeden mirasbırakanın ölümünden hemen sonra alabilir.

⁷⁹ **Rother- Schirren, Theddo/ Schüldt, Johan:** Rättsfallssamling i Familjerätt, Norstedts Juridic, Stockholm 2003, s. 504.

2. Mirasta Önödeme

Mirasbırakanın birden fazla altsoy mirasçısı olabilir. Mirasbırakan sağlığında bu mirasçılardan birine ekonomik fayda sağlamış olabilir. Kanuni düzenlemelerde mirasbırakanın bütün çocuklarına eşit davranmak isteyeceğinden yola çıkılmıştır. Bu nedenle bu karşılıksız kazandırmalar için karşılık bırakılmalıdır. Karşılık, mirasbırakanın sağlığında altsoy mirasçısı lehine yaptığı kazandırmaların lehine tasarrufla bulunan mirasçının miras payından çıkarılması yoluyla hesaplanır⁸⁰. Bu hesaplama şekli ancak aykırı bir düzenleme yapılmadığı veya sağlanan ekonomik faydanın bir bağış olarak değerlendirilemeyeceği hallerde kullanılır (*ärvdabalken 6 . bölüm 1. madde*).

Konuyla İlgili Örnekler:

1- Mirasbırakanın dört altsoy mirasçısı ve 300,000 kronluk terekesi vardır. Mirasçılardan biri mirasbırakanın sağlığında 60,000 kronluk önödeme almıştır. Bu durumda terekenin 360,000 kron olduğu ve herbir mirasçının miras hakkının 90,000 kron olduğu varsayılır. Önödeme almış olan mirasçının aldığı miktar, varsayımsal olarak hesaplanan miras hakkından düşülür. Sonuç olarak üç altsoy mirasçısının her biri 90,000 kron alırken; önödeme alan mirasçı 30,000 (90,000- 60,000) kron alır.

Altsoy mirasçıları için karine kazandırmanın önödemeye tabi olmasıdır. Mirasbırakanın karşılıksız kazandırmayı altsoy dışındaki mirasçılara yapması durumunda ise yukarıda sözü edilen karine tersine işler. Bu mirasçılar için yapılan kazandırmaların önödeme olduğunun açıkça belirtildiği ya da somut şartlardan kazandırmanın önödeme olduğunun anlaşıldığı durumlarda önödeme yapıldığı kabul

⁸⁰ Agell/ Malmström, s. 397.

edilir (*ärvdabalken 6. bölüm 1. madde*). Yani altsoy dışındaki mirasçılar için karine kazandırmaların önödemeye tabi olmamasıdır.

Yapılan önödeme, mirasta önödeme almış olan mirasçının kendi miras payından daha fazla olsa bile geri ödeme yükümlülüğü yoktur. Bununla beraber yapılan kazandırma başka bir altsoy mirasçısının saklı payını alamamasına neden olmuyorsa, yapılan kazandırma, vasiyetname ile özdeş kabul edilir ve önödeme yapılan mirasçının ihlal edilen bu saklı pay değerini tazmin etme yükümlülüğü doğar (*ärvdabalken 7. bölüm 4 . madde 1. fıkra*).

Önödeme yapılan mirasçının ölmesi halinde ölen mirasçının altsoyunun önödemeyi kendi miras payından çıkarma yükümlülüğü vardır (*ärvdabalken 6. bölüm 6. madde*). Yapılan önödemenin değeri, kazandırmanın yapıldığı andaki değerine göre hesaplanır (*ärvdabalken 6. bölüm 3. madde*).

2- Mirasbırakanın mirasçıları çocukları A, B ve C' dir. Tereke 800,000 kron' dur. A, mirasbırakanın ölümünden 7 yıl önce 100,000 kron' luk hediye almıştır. Önödemenin dikkate alınmasıyla terekenin 900,000 kron olduğu varsayılır. Bu durumda herbir çocuk 300,000 kron' luk miras hakkına sahiptir. Ancak A' nın miras payı aldığı önödeme düşülerek hesaplanır, yani A' nın miras payı 200,000 kron' dur (300,000- 100,000). Verilen örnekte tereke 140,000 kron olsaydı tereke değeri varsayımsal olarak 240,000 kron ve herbir çocuğa 80,000 kron miras kalacaktı. Yapılan önödeme mirasçılarının miras paylarının değerini aşmış olacaktır; fakat saklı paylarını ihlal etmeyecektir. Saklı pay ihlali söz konusu olmadığı için A' nın herhangi bir tazmin yükümlülüğü yoktur. Dolayısıyla B ve C, 70,000 kron değerinde miras alırlar, A ise aldığı önödeme ile yetinir.

Yukarıdaki örnekte bahsedilen hesaplama şu şekilde formüle edilir⁸¹:

M= Miras payı

T= Tereke

Ö= Önödeme

S= Mirasçı sayısı

$M = T + (\frac{\text{Ö}}{S})$

Eşlerden birinin evlilik içi ortak malvarlığı değerinden ortak bir çocuğa bağıшта bulunması durumunda önödeme ilk eşin ölümünden hemen sonra çocuğun miras payından çıkarılır (*ärvdabalken 6. bölüm 1 . madde 2. fıkra*).

Önödeme, evlilik içi ortak maldan yapılmış ise eşlerden birinin ölümü halinde önödeme yapılan değer kadar eşler arasında paylaştırılacak olan evlilik içi ortak mala varsayımsal olarak ekleme yapılır. Önödemenin kişisel malvarlığından yapılması durumunda bu kural uygulanmaz. Çünkü böyle bir önödeme sağ kalan eşin mal paylaşım yoluyla elde edebileceği miktarı etkilemez.

3- Mirasbırakanın ölümünde mirasçılar, kocası K ve ortak çocukları F ve P' dir. Tereke 220,000 kron' dur. Sağ kalan eşin evlilik içi ortak malvarlığı 280,000 kron; mirasbırakanın evlilik içi ortak malvarlığı 220,000 kron' dur. Mirasbırakan sağlığında F' ye evlilik içi ortak malvarlığından 100,000 kron önödemede bulunmuştur. Mirasbırakanın ölümünden sonra yapılacak olan mal paylaşımı 600,00 kron' dur (280,000+ 220,000+ 100,000). K, mal paylaşımı sonucunda 300,000 kron'

⁸¹ Grauers, s. 161.

u $(600,000 / 2)$ mülkiyet hakkıyla elde eder. Diğer 300,000 kr ise paylaştırılacak olan terekeyi oluşturur. Bu da F ve P arasında paylaştırılır. P' ye düşen miras payı 150,000 kron' dur. F' ye düşen miras payı ise 50,000 kron' dur $(150,000 - 100,000)$. F ve P' ye düşen gerçek miras paylarının toplamı 200,000 kron' u K, sınırsız tasarruf hakkıyla elde eder.

4- Mirasbırakanın ölümünde mirasçılar karısı K, mirasbırakanın çocuğu P ve ortak çocukları F' dir. Mirasbırakanın evlilik içi malvarlığı 250,000 kron, K' nin evlilik içi malvarlığı 400,000 kron' dur. K, P' ye 50,000 kron' luk önödemedede bulunmuştur. Mirasbırakanın ölümünden sonra yapılacak olan mal paylaşımı değeri 700,000kron' dur $(250,00 + 400,000 + 50,000)$. Mal paylaşımından sonra paylaşılacak olan tereke değeri 350,000 kron; K' nin mülkiyet hakkıyla elde edebileceği miktar 350,000 kron' dur. Ayrıca K, F' nin miras payı olan 175,000kron' u $(350,000 / 2)$ sınırsız kullanım hakkıyla elde eder. P' ye düşen miras payı ise 125,000 kron' dur $(350,000 / 2 - 50,000)$.

Aynı örnekte K' nin mirasbırakandan önce ölmesi durumunda ise P' ye verilen önödeme paylaşılacak olan ortak malvarlığına varsayımsal olarak dahil edilmeyecekti. Nedeni P' nin K' nin mirasçısı olmamasıdır. Bu durumda paylaşılacak olan miktar 650,000 kron olacak ve tereke miktarı 325,000 kron olacaktı. P' ye verilen önödeme ise ancak babasının ölümünden sonra dikkate alınacaktı.

5- Mirasbırakan M' nin mirasçıları karısı K, çocuğu F ve ortak çocukları P' dir. M' nin evlilik içi ortak malvarlığı 250,000kron, eşi K' nin evlilik içi ortak malvarlığı 400,000 kron' dur. K, P' ye 50,000 kron' luk önödemedede bulunmuştur.

Paylaşılacak olan ortak malvarlığı değeri 700,000 kron' dur (250,000+ 400,000+ 50,000). Bu durumda tereke değeri 350,000 kron; K' ye mülkiyet hakkı olarak düşen pay 350,000 kron' dur. Üvey çocuk F' nin miras payı 175,000 kron' dur (350,000/ 2). Ortak çocuk P' ye düşen miktar ise 125,000 kron' dur (175,000- 50,000). P' nin payı K' ye sınırsız kullanım hakkı olarak geçer.

6- Mirasbırakan M' nin mirasçıları karısı K, ortak çocukları F ve P' dir. M' nin evlilik içi ortak malvarlığı 40,000kron; K' nin 170,000 kron' dur. P, K' nin evlilik içi ortak malvarlığından önödeme olarak 90,000 kron almıştır. Paylaşılacak olan ortak malvarlığı değeri 300,000 kron' dur (40,000+ 170,000+90,000). K' nin mülkiyet hakkı 150,000kron; tereke değeri 150,000 kron' dur. F' nin miras payı 75,000 kron' dur (150,000/ 2). P' nin miras payı ise 75,000- 90,000= - 15,000 kron' dur. Önödeme nedeni ile geri ödeme yükümü olmadığı için burada uygulanacak olan formül, yukarıdaki formülden farklı olarak,

$$M = (T + M) / S \text{ şeklinde olur.}$$

7- Mirasbırakan M' nin mirasçıları karısı K ve ortak çocukları F ve P' dir. M, F' ye 150,000 kron' luk önödemede bulunmuştur. M' nin kişisel malvarlığı değeri 250,000 kron, evlilik içi ortak malvarlığı değeri 150,000 kron, evlilik içi ortak malvarlığına dahil borçları toplamı 170,000 kron' dur. Buna göre M' nin evlilik içi malvarlığı değeri -20,000' kron' dur. K' nin evlilik içi ortak malvarlığı toplamı 100,000 kron' dur. Tereke miktarı hesaplanırken evlilik içi ortak malvarlığının aynı tür borçları karşılamaması halinde borçlar, kişisel malvarlığından düşülür. Bu durumda M' nin ortak malvarlığındaki 20,000 kron' luk açık kişisel malvarlığından karşılanır. Bununla beraber M' nin P' ye yaptığı önödeme, mal paylaşımı yapılırken

dikkate alınır. Bu nedenle eşler arasında paylaşılacak olan evlilik içi ortak malvarlığı toplamı 250,000 kron' dur ($100,000 + 150,000$). K, paylaşım sonucunda 125,000 kronu mülkiyet hakkı olarak elde eder. M' nin terekesi 355,000 kron' dur ($250,000 - 20,000 + 125,000$). F' nin miras payı 177,500 kron' dur ($355,000 / 2$). P' nin miras payı ise 27,500 kron' dur ($177,500 - 150,000$). K, 125,000 kron' u mal paylaşımı yoluyla mülkiyet hakkı olarak ve 205,000 kron' u ($177,500 + 27,500$) sınırsız tasarruf hakkıyla elde eder.

VII. Miras Sözleşmesi

İsveç Miras Kanunu kişilerin sağ iken terekeleri üzerinde miras sözleşmesi yoluyla tasarrufta bulunmalarına izin vermemektedir. Örneğin A ile B' nin, B' nin A' nın terekesi üzerinde hak sahibi olacağına dair yapacağı sözleşme geçersizdir. Aynı şekilde henüz yaşamakta olan mirasbırakanın, mirasçısının miras hakkını üçüncü bir kişiye devretmesini içeren bir sözleşme de geçersizdir. Bununla beraber gelecekte elde edilecek olan bir miras hakkına ilişkin vazgeçme mümkündür⁸².

⁸² Agell/ Malmström, s. 402.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKU

Ş1. TÜRK HUKUK SİSTEMİ' NE GENEL BAKIŞ

I. Türk Hukuku' nun Tarihsel Gelişimi

Türk Hukuk Sistemi Kıta Avrupası hukuk sistemine dahildir. Temelini Roma Hukuku' ndan alan bu hukuk sistemi derlenmiş yazılı kurallara dayanmaktadır⁸³. Türk hukukunda ilk derleme çalışmalarına 1839 tarihli Tanzimat Fermanı ile başlanmıştır. Bu dönemde derleme çalışmalarının batılı esaslara göre yapılması hükme bağlanmıştır⁸⁴. Bu bağlamda Türk Hukuk Sistemi' nin gelişim süreci, kaynağına göre Tanzimat' tan önce Osmanlı Hukuk Sistemi, Tanzimat Dönemi Osmanlı Hukuk Sistemi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti Hukuk Sistemi olarak ayrılır. Tanzimat' tan önceki dönemde Hanefi İslam Hukuku yürürlükteydi⁸⁵. Bu kuralların yanı sıra örf ve adetler ve "Kanunname" adı verilen padişah emirleri de önemli yer tutmaktaydı.

Osmanlı Dönemi' nde modern ve teknik anlamda kanunlaştırma hareketleri Tanzimat ile başlar. Bu dönemde Sadrazam Ali Paşa, batı hukukunun iktibas edilerek Fransız Medeni Kanunu' nun aynen kabul edilmesi gerektiğini düşünürken; Adliye Vekili ve Mecelle Hazırlık Komisyonu Başkanı Cevdet Paşa, kanunlaştırma hareketlerinin İslam Hukuku ve Türk gelenekleri temel alınarak yapılması

⁸³ Oğuz, s. 115; Ulusoy, Erol: Modern Türk Hukuku' nun Oluşumu ve Gelişimi, <http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/Ulusoy.html> (01/12/2020), s. 22.

⁸⁴ Erol, s. 22.

⁸⁵ Oğuz, s. 99.

görüşündeydi⁸⁶. Cevdet Paşa' nın görüşü ağırlık kazanmış ve 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi ile 1869 tarihli Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye kabul edilmiştir⁸⁷. Ancak Osmanlı Devleti' nde müslüman olmayan tebaaya özellikle aile ve miras hukuku alanlarında kendi kuralları uygulandığı için hukuk birliği sağlanamamıştır⁸⁸. Bu nedenle Sadrazam Ali Paşa' nın görüşüne ağırlık verilmiş ve Osmanlı Devleti' nde Fransız kanunları örnek alınarak kanunlaştırılan 1858 tarihli Ceza Kararnamesi, 1859 tarihli Kanunname-i Ticaret, 1864 tarihli Ticaret-i Bahriye Kararnamesi, 1880 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu ve 1881 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Hukuki-ye Kanunu yürürlüğe girmiştir⁸⁹.

1923 yılında Cumhuriyet' in ilan edilmesiyle birlikte Tanzimat Dönemi' nde Fransa' dan aktarılan kanunlar yerini Alman, İsviçre ve İtalyan kanunlarına bırakmıştır. 1926 yılında Almanya'dan Ticaret Kanunu, İtalya'dan Ceza Kanunu, İsviçre'den Medeni Kanun, 1927 yılında Almanya'dan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İsviçre'den Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile İcra ve İflas Kanunu bazı değişikliklerle Türkiye'de yürürlüğe girmiştir⁹⁰.

II. Türk Hukuku' nun Temel Kaynakları

Hukukun kaynakları MK m. 1' de şu şekilde belirtilir:

"Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır.

⁸⁶ Erol, s. 24; Oğuz, s. 100,101.

⁸⁷ Özsunay, Ergun: Karşılaştırmalı Hukuka Giriş, Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti., İstanbul 1976, s. 93; Öztan, Bilge: Medeni Hukuk' un Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s. 99.

⁸⁸ Akipek, Jale G./Akıntürk, Turgut: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Birinci Cilt, Beta Basım Yayın, İstanbul 2002, s. 38.

⁸⁹ Anayurt, Ömer: Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2001, s. 59.; Oğuz, s. 101.

⁹⁰ Erol, s. 23.

Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hakim, örf ve adet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanunkoyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.

Hakim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.”

Yani kanunkoyucu, asıl kaynaklar arasında birinci sırayı yazılı hukuk kurallarına vermiş, yazılı hukukta çözüm bulunmadığı takdirde yine asıl kaynak arasında yer alan örf ve adet hukukuna başvurulması gerektiğini belirtmiş ve yine bir çözüm bulunamaması halinde hakimin hukuk yaratması yoluna başvurmasını öngörmüştür.

1. Kanunlar ve Diğer Mevzuat

Anayasa, kanunlar, milletlerarası andlaşmalar, kanun hükmünde kararnameler, tüzükler ve yönetmelikler asıl kaynak olarak sayılmıştır. Bu kaynaklar bağlayıcı olup bunlara uyulması zorunludur⁹¹. Kıta Avrupası ülkelerinde ve Türkiye’de en önemli hukuk kaynağı kanundur⁹².

2. İçtihadi Birleştirme Kararları ve Doktrin

Türk hukukunda içtihadi birleştirme kararları ve bilimsel görüşler yardımcı kaynak olarak düzenlenmiş olup bunların hakimleri bağlayıcı özelliği yoktur, hakim

⁹¹ **Gözübüyük, Şeref:** Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s. 41.

⁹² **Bozkurt, Enver:** Genel Hukuk Bilgisi, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti. Ankara 2007, s. 57; **Güriz, Adnan:** Hukuk Başlangıcı, Siyasal Kitabevi, Ankara 2005, s. 51.

doğru olduğunu düşündüğü şekilde karar vermekte serbesttir⁹³. Ancak uygulamada mahkemelerin yargısal kararlara büyük ölçüde uydukları görülmektedir.

3. Örf ve Adet Hukuku

Örf ve adet hukuku, Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'nde ancak ikinci derecede bir hukuk kaynağıdır. Hakim yazılı bir kaynağın olduğu hallerde örf ve adet hukukuna başvuramaz. Yani örf ve adet hukukunun yazılı hukukun yerine geçmesi mümkün değildir.

⁹³ **Dinçkol, Abdullah:** Hukuka Giriş, Hukukun Temel Kavramları, Der Yayınları, İstanbul 2008, s. 69; **Gözübüyük,** s. 51.

§ 2. TÜRK MİRAS HUKUKU

I. Türk Miras Hukuku' na Tarihsel Bakış

Miras hakkı, toplumsal gelişim sürecinin belirli bir aşamasında ortaya çıkan, tarihi geçmişi olan bir haktır. Miras hakkı insanlık tarihindeki yerini üretkenliğin zamanla gelişmesi sonucu mübadele için mal üretiminin, iş bölümünün ve üretim araçları üstündeki özel mülkiyetin belirmesiyle birlikte almıştır⁹⁴. Miras hakkı toplumsal yapı farklılıklarına paralel bir yapı göstermiştir. Şöyle ki; miras hakkı köleci ve feodal toplumlarda sadece erkeğe, kapitalizmde ise mülkün en yaygın biçimde el değiştirmesi esas amaç olduğu için dul kalmış kadına, kız çocuğuna ve evlilik dışı çocuğa da tanınmıştır⁹⁵. Zira miras hakkı tanınmasaydı mülkiyet yalnızca ölümle sona eren intifa hakkı olurdu⁹⁶.

Ülkemizdeki tarihsel gelişme de evrensel gelişmeye ayak uydurmuştur. Miras hukuku, 1926 senesinde Medeni Kanun kabul edilmeden önce İslam' ın şeriat (feraiz) kurallarına göre düzenlenmişti⁹⁷. Bu kurallara göre erkek çocuk, kız çocuklarına oranla mirastan iki kat fazla pay almıştır. Evlilik dışı çocukların, kölelerin ve cariyelerin miras hakkı bulunmamaktaydı. 1926 senesinde Medeni Kanun' un kabulü ile şeriat kuralları yürürlükten kaldırılmıştır. Bugünkü miras hukukunun temeli esas olarak Roma Hukuku' na dayanmaktadır. Özellikle külli halefiyet ve vasiyet serbestisi Roma Hukuku' ndan gelen temel ilkelerdendir.

⁹⁴ Serozan, Rona/ Engin, Baki İlkay: Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 29.

⁹⁵ Serozan/ Engin, s. 30.

⁹⁶ Ayiter, Nuşin/ Kılıçoğlu, Ahmet: Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 1989, s. 34.

⁹⁷ Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 35; Serozan/ Engin. s. 31; Kılıçoğlu, Ahmet: Miras Hukuku, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2007, s. 12.

II. Türk Miras Hukuku Sistemi

Türk Miras Hukuku Sistemi' ne göre mirasçılık kanundan ya da mirasbırakanın iradesinden doğar⁹⁸. Türk Medeni Kanunu kanuni mirasçılığın yanısıra mirasbırakanın irade serbestisine de önem vermektedir. Bununla birlikte MK' de kanuni mirasçılık sistemi ön plandadır. Saklı pay sahibi mirasçılar olan altsoy, ana baba, kardeşler ve sağ kalan eş bakımından kanuni mirasçılık esastır⁹⁹. Mirasbırakanın malvarlığı üzerindeki tasarruf oranı da kanunkoyucu tarafından belirlenmiştir. Bu düzenlemeye göre mirasbırakanın saklı payı olan mirasçılar ve saklı pay dışındaki miktarlar açısından tasarruf serbestisi esastır¹⁰⁰. Bu bağlamda Türk miras hukukunda esas olarak kan hısımlığına dayanan mirasçılıkta sınırlı zümre sistemi kabul edilmiştir.

Türk-İsviçre hukuk sistemlerinde mirasın ailede kalması, mirasbırakanın tasarruf özgürlüğü yanında bir de devletin mirasçılığı vardır¹⁰¹. Devlet, yasal mirasçının bulunmadığı ve mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufunun olmadığı durumlarda mirasçı sıfatına sahiptir.

III. Miras Hukukunun Genel Hukuk Sistemi İçindeki Yeri

Miras hukuku, kişiler hukuku, aile hukuku ve eşya hukuku gibi medeni hukukun alt dallarından biridir. Bu nedenle kamu hukuku - özel hukuk ayrımı açısından özel hukuk içinde yer alır¹⁰².

⁹⁸ Ayan, Mehmet: Miras Hukuku, Mimoza Yayınları, Konya 2005, s. 15.

⁹⁹ Ayan, s. 15.

¹⁰⁰ Ayan, s. 15.

¹⁰¹ Kılıçoğlu, s. 11.

¹⁰² Miras hukuku, kamu hukuku- özel hukuk ayrımı bakımından özel hukuk içinde yer alsa da bu durum, kamu hukukunda miras hukukuna yer verilmediği anlamına gelmez. Zira miras hakkı Anayasa tarafından temel haklar içinde güvence altına alınmıştır. *Herkes mülkiyet ve miras haklarına sahiptir*

Medeni kanunun kişiler hukuku ve aile hukukunda sonra gelen üçüncü kitabı miras hukukunu düzenlemektedir¹⁰³. Doktrinde miras hukukunun Medeni Kanun sistematüğinde aldığı yerin isabetli olup olmadığı konusunda tartışmalar mevcuttur. Bir görüşe göre, Medeni Kanunun düzenlemesi yerindedir. Bu görüş kanunkoyucunun bu düzenlemeyi yaparken insan hayatından yola çıktığını ileri sürer. İnsan önce doğar (kişiler hukuku), evlenip aile kurar (aile hukuku) ve ölür (miras hukuku). Mirasçılık sırası da aile bağlarına göre belirlendiğinden miras hukukunun aile hukukunun devamı niteliğinde olduğunu savunurlar¹⁰⁴.

Bir başka görüş MK’ deki düzenlemenin insanın sadece evlenmediğı bunun yanında haklar kazanıp borçlar üstlendiğı gerekçesiyle yerinde olmadığını ileri sürmektedir¹⁰⁵. Bu görüş, insan hayatı örnek alındığında miras hukukunun MK’ nin son kitabı olması gerektiğini savunur. Bu anlamda kanunkoyucunun tercih ettiğı sistematüğü eleştirmek mümkündür. Düzenleme eğer bir insan hayatı örnek alınarak yapılıyorsa miras hukuku, Medeni Kanun’ un sonuncu kitabı olmalıydı.

IV. Türk Miras Hukuku’ nun Kaynakları

Medeni hukukun diğ er alt dallarında olduğı gibi miras hukukunun kaynaklarının belirlenmesinde de MK m. 1 esas alınır¹⁰⁶. Bu maddeye göre uyuşmazlığın çözümünde önce kanun, kanunda hüküm bulunmaması halinde örf ve adet hukuku, burada da bir hüküm bulunmaması halinde hakim in yarattığı hukuk uygulanır.

(AY m. 35/I). Miras hakkını tümüyle ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemeler Anayasa’ ya aykırı sayılır (bkz. Ayan, s. 7.)

¹⁰³ Ayan, s. 6; Dural, Mustafa/ Öz, Turgut: Miras Hukuku Dersleri, Birinci Cilt, İstanbul 2000, s. 4.

¹⁰⁴ Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 32; Dural/ Öz, s. 4; İnan, Ali Naim/ Ertaş, Şeref/ Albaş, Hakan: Türk Medeni Hukuku, Miras Hukuku, 7. Bası, Ankara 2008, s. 65.

¹⁰⁵ Ayan, s. 6.

¹⁰⁶ Ayan, s. 21; Kılıçoğlu, s. 11.

Kanun, hukukun yazılı olan kaynağı; diğerleri ise yazılı olmayan kaynağıdır. Miras hukukunda kullanılan yazılı kaynaklar kanunlar, kanun hükmünde kararnameler, tüzükler ve yönetmeliklerdir. Miras hukukunun asıl yazılı kaynağı ise Medeni Kanunun "Miras Hukuku" başlıklı üçüncü kitabıdır. 4 Ekim 1926' dan 1 Ocak 2002 tarihine kadar 743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi uygulanmıştır¹⁰⁷. 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüktedir. Ancak Türk Medeni Kanunu' nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun' un 17. maddesi gereği mirasçılık ve mirasın geçişi, mirasbırakanın ölümü tarihinde yürürlükte olan hükümlere göre belirlendiğinden 1 Ocak 2002 tarihinden önce gerçekleşen ölümlere 743 sayılı kanun uygulanacaktır.

Miras hukukunun yazılı kaynaklarında somut olaya uygulanacak bir hüküm bulunmadığı takdirde kanun boşluğunu doldurmak için MK m. 1 gereği örf ve adet hukukuna başvurulur. Uygulanacak örf ve adet kuralı da yok ise hakim boşluğu yaratacağı hukuk kuralı ile doldurur.

V. Türk Miras Hukuku' nun Özellikleri ve İlkeleri

1. Yasal ve Atanmış Mirasçılık İlkesi

MK' de kan hısımlarının, evlatlığın ve sağ kalan eşin kanuni mirasçı olabileceği belirlenmiştir. Bu husus dikkate alındığında miras hukukunun kanunkoyucu tarafından aileyi koruyan bir sisteme göre düzenlendiği sonucuna varılmaktadır¹⁰⁸. Ayrıca vatandaşlık bağına dayanılarak devlet de kanuni mirasçılar arasında sayılmıştır. Sayılan bu kanuni mirasçıların yanısıra bir de tamamlayıcı

¹⁰⁷ Kılıçoğlu, s. 12.

¹⁰⁸ İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 71.

olarak mirasbırakanın iradesine yer verilmiştir. Mirasbırakanın iradesi ile vasiyetname veya miras sözleşmesi gibi ölüme bağlı bir tasarrufla tayin ettiği mirasçı atanmış mirasçıdır¹⁰⁹. Ancak kanuni mirasçıların büyük bir kısmının saklı paylı mirasçı kabul edilmesi ve mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yetkisinin tenkis davası yoluyla kısıtlanabileceği dikkate alındığında Türk Miras Hukuku sisteminde kanuni mirasçılığın asıl; atanmış (iradi) mirasçılığın ise istisnai olduğu sonucuna varılır¹¹⁰.

2. Külli Halefîyet – Cüz' i Halefîyet

Halefîyet, herhangi bir hukuki olay neticesinde kişinin intikale elverişli hukuki ilişkilerinin tamamen veya kısmen bir başka kişiye geçmesi ve o kişinin diğerinin yerini almasıdır. Külli halefîyet, kişinin intikale elverişli ilişkilerinin hukuki bir olay sonucunda, bu ilişkilerin intikalinde kanunun aradığı özel şartlara uyulmaksızın, bütün olarak bir başka kişiye geçmesidir¹¹¹. Cüz' i halefîyet ise hukuki bir olay sonucunda intikale elverişli ilişkiler arasında bulunan belirli bir mal veya hakkın, yasanın aradığı özel şartlara uyularak bir başka kişiye geçmesidir¹¹². Hukuki ilişkilerde temel olan ilke cüz' i halefîyet ilkesidir, külli halefîyet ilkesine göre intikal, ancak kanunda açıkça gösterilen hallerde olabilir¹¹³.

Miras hukuku bakımından MK m. 599/ 1, 2' de külli halefîyet ilkesi şu şekilde ifade edilmiştir:

¹⁰⁹ **İmre, Zahit:** Türk Miras Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s. 17.

¹¹⁰ **İmre, s. 17; İnan/ Ertas/ Albaş, s. 72; Kocayusufpaşaoğlu, Necip:** Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1978, s. 39.

¹¹¹ **Ayiter, Nuşin:** Miras Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s. 8; **Kocayusufpaşaoğlu, s. 41.**

¹¹² **Ayiter, s. 9; Kocayusufpaşaoğlu, s. 41.**

¹¹³ **Aybay, Aydın:** Miras Hukuku Dersleri, T.C. Maltepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002, s. 8; **İnan/ Ertas/ Albaş, s. 73; Kocayusufpaşaoğlu, s. 41.**

"Mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile bir bütün olarak mirası, kanun gereğince kazanırlar.

Kanunda öngörülen ayırık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar, mirasbırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar ve mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar."

MK' nin bu maddesine göre intikale elverişli özel hukuk ilişkileri bütün olarak, kanun gereği, kanunun aradığı özel şartların yerine getirilmesine gerek olmaksızın mirasçılara geçer, mirasçıların mirası kabul etmesi beklenmez. Ancak MK m. 605/ 2 bu kurala bir istisna getirmiştir. Bu hükme göre *"Ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmişse, miras reddedilmiş sayılır."* Bu hükümde belirtilen durum gerçekleştiğinde yasal mirasçıların külli halefîyeti söz konusu olmaz¹¹⁴.

Mirasçıların birden fazla olması durumunda intikale elverişli hukuki ilişkilerin tamamı mirasçıların tümüne geçer¹¹⁵. Böylece MK m. 640/ 1 gereği mirasçılar arasında miras ortaklığı meydana gelir.

MK m. 599 emredici hukuk kuralı olduğu için mirasbırakan mirasın külli halefîyet ilkesine göre intikalini herhangi bir tasarrufu ile değiştiremez¹¹⁶. Bu nedenle miras kuralı olarak öncelikle külli halef olan kanuni veya atanmış mirasçılara kalır. Cüz' i halefler ancak bu tasfiyeden sonra terekenin aktifinde bulunan muayyen bir şeyin mülkiyetinin kendilerine naklini veya terekeden kendilerine sağlanan

¹¹⁴ İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 73.

¹¹⁵ İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 75.

¹¹⁶ İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 76.

yararın ifasını külli haleflerden talep edebilecekleri bir kişisel hakka, alacak hakkına sahip olan kişilerdir¹¹⁷. MK bu anlamda cüz' i halefleri *"belirli mal vasiyeti alacaklısı"* olarak adlandırmıştır.

3. Mirasçılarının Sorumluluğu

MK m. 599/ 2' de mirasçılarının mirasbırakanın borçlarından kendi kişisel malvarlıkları ile sorumlu oldukları düzenlenmiştir. Bununla birlikte MK m. 641' de mirasçılarının birden çok olması durumunda mirasbırakanın borçlarından müteselsilen sorumlu olacakları düzenlenmiştir¹¹⁸.

MK' de düzenlenen mirasçının kişisel malvarlığı ile sınırsız sorumluluğu ilkesinin istisnaları vardır. Bu istisnalar şunlardır:

- Devlet, deftere yazılan borçlardan sadece miras yoluyla edindiği değerler ölçüsünde sorumludur (MK m. 631/ 2).
- Terekenin resmen tasfiye edilmesi durumunda mirasçılarının tereke borçlarından sorumluluğu söz konusu olmaz (MK m. 632/ 3).
- Defter tutulmuş veya tereke deftere göre kabul edilmişse mirasçılarının mirasbırakanın borçlarından kendi kişisel malvarlıkları ile müteselsil sorumlulukları deftere yazılmış borç miktarı ile kısıtlıdır (MK m. 628/ 1).
- Cüz' i haleflerin mirasbırakanın borçlarından kişisel malvarlıkları ile sorumlulukları yoktur.

¹¹⁷ İnan/ Ertay/ Albaş, s. 76.

¹¹⁸ Baygın, Cem: Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması, Seçkin Yayınları, Ankara 2005, s. 52.

VI. Türk Miras Hukuku' nda Kanuni Mirasçılar

1. Mirasçılık Sifatının Kazanılmasında Kanuni Mirasçılığın Yeri

Hukukumuzda mirasçılık sıfatı ya doğrudan kanuna ya da mirasbırakanın iradesine yani mirasbırakanın ölümüne bağlı tasarrufuna dayanır¹¹⁹. Bu sıfatı kanuna dayanarak kazananlar kanuni, mirasbırakanın iradesine dayanarak kazananlar ise iradi (atanmış) mirasçılardır. Mirasçılık sıfatının kazanılma sebebi bakımından farklılık yaratan bu ayrılık mirasçılık statüsünün temel özellikleri bakımından bir farklılık yaratmaz. Her iki tür mirasçı da mirasbırakanın ölümü ile mirasçılık sıfatını kazanır ve hep birlikte miras ortaklığını oluştururlar¹²⁰.

Mirasçılık sıfatını doğrudan kanuna dayanarak kazanan kanuni mirasçılar saklı paylı olanlar ve saklı paylı olmayanlar olarak ikiye ayrılırlar. Mirasbırakan, iradesi ile saklı paya sahip olan mirasçıların saklı paylarını ortadan kaldıracak şekilde ölümüne bağlı tasarrufta bulunamaz (zorunlu mirasçılık¹²¹); aksi takdirde saklı paylı mirasçı saklı payına tecavüz eden bu tasarrufun tenkisini talep edebilir. Mirasbırakan, saklı paylı olmayanlara düşecek miras payı üzerinde ise serbestçe tasarrufta bulunabilir, bu kişilere düşecek miras payını başka bir kişiye bırakabilir. Bu durumda saklı paylı olmayan mirasçılar mirastan uzaklaştırılmış olurlar.

İradi mirasçılık, mirasbırakanın miras sözleşmesi veya vasiyetname yolu ile terekesinin tamamı veya bir kısmı için bir veya daha fazla kişiyi mirasçı tayin etmesi ile doğar. Vasiyetname ile yapılan kazandırmalarda lehine kazandırmada bulunulan

¹¹⁹ Ayan, s. 15; Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 43; İnan, s. 81; Serozan/ Engin, s. 121.

¹²⁰ İmre, s. 20; Serozan/ Engin, s. 121.

¹²¹ Zorunlu mirasçılar, mirasbırakanın ölümüne bağlı tasarrufuyla kanunun öngördüğü saklı payları ortadan kaldıramayıp bu saklı pay oranında mirasçı olmaları öngörülen mirasçılardır (bkz. Serozan/ Engin, s. 116.). Zorunlu mirasçılık kanuni mirasçılığın özel bir türüdür (bkz. Serozan/ Engin, s. 121).

kişi (vasiyet alacaklısı) mirasçı sıfatını haiz değildir¹²². Vasiyet alacaklıları külli halef sayılmadıkları için miras ortaklığına da katılmazlar¹²³.

Yapılan açıklamalar ışığında şu sonuçlara varılabilir:

Mirasbırakan, iradi mirasçı tayin etmeden ölmüşse tereke yalnızca kanuni mirasçılara geçer. Mirasbırakan iradi mirasçı tayin etmemekle birlikte vasiyet tarzında bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmuş olsa dahi bu durum değişmez. Zira vasiyet alacaklısı olarak tayin edilen kişiler teknik anlamda mirasçı sayılmamaktadırlar¹²⁴.

Terekenin yalnızca atanmış mirasçılara geçebilmesi için mirasbırakan malvarlığının tamamı için bir veya daha fazla mirasçı atamış olmalı; mirasbırakanın mirasçıları arasında saklı paylı mirasçı olmamalı ya da bu saklı paylı mirasçılar süresi içinde¹²⁵ bu tasarrufun tenkisini dava etmemiş olmalıdırlar.

2. Kanuni Mirasçılık

Kanuni mirasçılık MK' nin Miras Hukuku kitabının, "Mirasçılar" adlı birinci kısmının birinci bölümünde "Kanuni Mirasçılar" başlığı ile düzenlenmiştir. MK m. 495 ile 501 arasındaki hükümler kanuni mirasçılıkla ilgilidir.

¹²² Serozan/ Engin, s. 122.

¹²³ Serozan/ Engin, s. 121.

¹²⁴ Vasiyet alacaklıları, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufu sonucu lehine ivazsız kazandırma yapılan ve bu kazandırma sonucu mirasçılara karşı öne sürülebilecek bir alacak hakkına sahip olan kişilerdir. Vasiyet alacaklılarının mal üzerindeki mülkiyet hakkını kazanabilmeleri menkullerde zilyetliğin devrine, gayrimenkullerde tapu siciline tescil edilmesine bağlıdır (bknz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 51.).

¹²⁵ MK m. 571/ 1' de tenkis davası açılabilmesi için belirlenen süre şu şekilde açıklanmıştır: "*Tenkis davası açma hakkı, mirasçıların saklı paylarının zedelendiğini öğrendikleri tarihten başlayarak bir yıl ve her halde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın açılması tarihinin üzerinden on yıl geçmekle düşer.*"

Kanuni mirasçılık kanundan dolayı söz konusu olan mirasçılıktır. Mirasbırakanın ölümü halinde kanunkoyucu tarafından belirlenmiş olup onun yerine geçecek olan kişiler kanuni mirasçılardır. Mirasbırakan vasiyetname veya miras sözleşmesi ile mirasçı atamamış veya yapılan ölüme bağlı tasarruf iptal edilmiş veya atanmış mirasçılar mirası reddetmişlerse ya da mirastan yoksun iseler kanuna dayanan mirasçılık söz konusu olur¹²⁶. Mirasbırakanın iradesi ile mirasçı tayin etmediği hallerde kimlerin ne nispette hak sahibi olacağı MK m. 495-501’ de yer alan kurallara bakılarak belirlenir. Bu kurallar, kanuni mirasçıları, bunların sırasını ve ne nispette mirasçı olacaklarını gösterir. Kanuni mirasçılığı düzenleyen bu kurallar emredici değil; tamamlayıcı niteliktedir. Ancak saklı paya ve tasarruf özgürlüğünün sınırlarına ilişkin düzenlemeler emredici niteliktedir¹²⁷.

MK kanuni mirasçılığın belirlenmesi bakımından kan bağılılığına dayanan kanuni mirasçılık, evlilik bağına dayanan kanuni mirasçılık, evlatlık bağına dayanan kanuni mirasçılık ve uyrukluk bağına dayanan kanuni mirasçılık olmak üzere dört tür bağılılık kabul etmiştir.

Kan bağılılığına dayanan kanuni mirasçılığa göre; mirasbırakana kan bağı ile bağlı olan herkes kanuni mirasçıdır. Üstsoy ve onların altsoyu ile altsoy mirasçılığı kan bağılılığına dayanan kanuni mirasçılıktır¹²⁸.

Sağ kalan eşin mirasçılığının nedeni ise resmi nikah ilişkisi yani evlilik bağıdır. Ancak boşanmanın ve evliliğin iptalinin gerçekleştiği durumlarda eşler

¹²⁶ Aybay, s. 11; Öztan, Bilge: Miras Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2007, s. 31.

¹²⁷ Antalya, Gökhan: Miras Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, s. 73.

¹²⁸ Antalya, s. 68; Aybay, s. 12; İnan/ Ertas/ Albaş, s. 82.

birbirlerinin mirasçısı olamazlar¹²⁹. Bunun için boşanma veya evliliğin iptaline ilişkin mahkeme kararlarının kesinleşmiş olması gerekmektedir¹³⁰.

Evlatlık bağına dayanan kanuni mirasçılık bakımından Eski Medeni Kanun evlatlığın mirasçılığını evlat edinme sözleşmesine dayandırmaktaydı. Yeni Medeni Kanun ise evlatlık ilişkisinin yargı kararı ile kurulabileceğini düzenlemiştir¹³¹.

Uyrukluk bağına dayanan kanuni mirasçılık ise devletin mirasçılığının kaynağıdır. Hiç mirasçı bırakmaksızın ölen kişinin mirasının tamamı vatandaşlık bağı ile bağlı bulunduğu devlete kalır¹³².

Kanuni mirasçıların mirasçılık haklarından vazgeçme hakları vardır¹³³.

A. Kan Hısımları

Kan hısımlarının mirasçılığının belirlenmesine ilişkin olarak fert sistemi, sınıf sistemi ve zümre (derece) sistemi olmak üzere başlıca üç sistemden söz edilir:

Fert sistemine göre kimlerin mirasçı olacağı kişilerin mirasbırakanla olan ilişkilerine bağlıdır¹³⁴. Mirasçılar önceden gruplandırılmamıştır. Bu sistem İslam hukukuna tabi ülkelerde uygulanmaktadır¹³⁵.

¹²⁹ **Kılıçoğlu**, s. 32.

¹³⁰ Boşanma veya evliliğin iptaline ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararlarının mirasçılığa engel olacağı kuralının bazı istisnaları vardır. Bunlardan biri evliliğin iptali davası devam ederken eşlerden birinin ölmesi durumunda mirasçıların davayı sürdürmesi sonucu sağ kalan eşin iyiniyetli olmadığının anlaşılması halinde sağ kalan eşin mirasçılık sıfatını kaybetmesi halidir (bknz. **Kılıçoğlu**, s. 32.). Bir diğeri ise davalının ağır kusuru ile açılmasına sebebiyet verdiği boşanma davası esnasında davacının ölmesi halinde davacının mirasçıların davaya devam etmesi sonucu davalının ağır kusurunun ispatlanması halinde sağ kalan eşin mirasçılık sıfatını kaybetmesidir (bknz. **Kılıçoğlu**, s. 33). Mirasçılar tarafından devam edilen bu dava tespit davasına dönüşür (bknz. **Kılıçoğlu**, s. 35.).

¹³¹ **Serozan, Rona**: Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 223.

¹³² **Antalya**, s. 69; **Aybay**, s. 12; **İnan/ Ertaş/ Albaş**, s. 82; **Kılıçoğlu**, s. 38.

¹³³ **Ayan**, s. 87; **Bolatoğlu, Bolat**: Miras Açıldıktan Sonra Miras Hakkının Devri Sözleşmesi, Kazancı Yayınları, 1984, s. 13.

Sınıf sistemi ise kan hısımlarını, mirasbırakana olan hısımlık bağının kuvvetine göre sınıflara ayırır ve bu sınıflar arasında sıra gözetir¹³⁶. Önceki sınıfta yer alan mirasçı sonraki sınıfta yer alan mirasçıyı mirasın dışında bırakmaktadır. Aynı sınıfa dahil olanlar hep birlikte mirasçı olurlar. Mirasbırakanın çocukları, eşi, ana babası birinci sınıfta; dayı, hala, teyze ikinci sınıfta oluşturur¹³⁷. Roma hukukundan doğan bu sistem Fransa ve İtalya’da uygulanmaktadır¹³⁸.

Zümre sisteminde ise kan hısımlarının mirasbırakana yakınlıkları dikkate alınarak belirli zümreler halinde gruplandırmalar söz konusudur. Zümre bir ortak asıl ile ondan gelen altsoyların tamamının meydana getirdiği topluluktur¹³⁹. Zümreler mirasbırakan esas alınarak belirlenir. Avusturya, Almanya, İsveç, İsviçre ve Türkiye’de benimsenmiş olan sistemdir¹⁴⁰.

a) Zümre Sistemi

Ortak kişiden üreyen altsoyun o kişiyle birlikte oluşturdukları kan hısımları topluluğuna zümre (derece, tabaka, panel) denir. Zümre ortak asıl ve ondan gelen altsoydan oluşur ve her zümre mirasbırakan esas alınarak belirlenir. Birinci zümrenin başı mirasbırakandır¹⁴¹. Her zümrede, zümre başından sonra gelen çocuğun altsoyları

¹³⁴ Antalya, s. 69; Köprülü, Bülent: Miras Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1985, s. 28; Öztan, s. 32.

¹³⁵ Antalya, s. 69.

¹³⁶ Antalya, s. 70; Köprülü, s. 29; Öztan, s. 32.

¹³⁷ Öztan, s. 32.

¹³⁸ Antalya, s. 70; Ayiter, s. 13; İmre, s. 21.

¹³⁹ Ayan, s. 30; Dural/ Öz, s. 20.

¹⁴⁰ Antalya, s. 70; Ayiter, s. 13; İmre, s. 22.

¹⁴¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 59.

ile oluşturduğu bütüne kök adı verilir¹⁴². Her kökün miraçlılık derecesi zümre başına olan hısımlık derecesine göre belirlenir.

b) Zümre Sistemine Hakim Esaslar

Medeni Kanunun zümre sistemini belirlerken göz önünde tuttuğu bazı esaslar vardır:

Bu esaslardan biri *zümreler arası sıra esasıdır*. Bu esasa göre mirasbırakana daha yakın bir zümrede bulunan mirasçılar, sonraki zümrede yer alan kişilerin mirasçılığına engel olurlar¹⁴³. İki farklı zümre mensubu mirasçının aynı anda mirasçı olması mümkün değildir. Bu konuda hısımlık derecesinin yakınlığı veya uzaklığı rol oynamaz¹⁴⁴. Örneğin mirasbırakanın kardeşinin torunu (ikinci zümre) ona dördüncü dereceden hısımlık olduğu halde mirasbırakanın üçüncü dereceden hısımlık olan teyzesinin (üçüncü zümre) mirasçılığına engel olur. Öndeki derecede mirasçının olmaması halinde bir sonraki derece mensupları mirasçı olurlar.

Bir diğer esas *zümre içinde sıra esasıdır*. Bu esasa göre her zümrede zümre başlarının mutlak öncelik hakları vardır¹⁴⁵. Zümre başları mirasbırakanın ölümünde sağ ise sadece onlar mirasçı olurlar. Bu nedenle I. derecede mirasbırakanın çocukları, kendi çocuklarının mirasçılığına; II. derecede ana ve baba, mirasbırakanın kardeşlerinin mirasçılığına engel olurlar.

¹⁴² Ayan, s. 30; Dural/ Öz, s. 26.

¹⁴³ Antalya, s. 74; Kocayusufpaşaoğlu, s. 61; Oğuzman, Kemal: Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 33.

¹⁴⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s. 61.

¹⁴⁵ Bu kural zümre başı mirasbırakan olduğu için birinci zümrede uygulanmaz (bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 62.).

Son olarak *kök içinde halefiyet esası* ise zümre başı durumunda olan kişi mirasbırakandan önce ölmüş ya da mirasçılık sıfatını elde edememişse onun yerini hayattaki altsoy hısımlarının alacağını içerir¹⁴⁶. Yani zümre sisteminde altsoyun zümre veya kök başının yerini alması ilkesi söz konusudur. Buna karşılık ivazlı feragatte kök içinde halefiyet yoktur¹⁴⁷. Aynı şekilde Eski Medeni Kanun’ da 3678 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile mirasbırakandan önce ölmüş olan büyük ana ve babaların altsoy mirasçısı olamayacağı düzenlenmiştir¹⁴⁸. Böyle bir durumda terekenin tümü sağ kalan eşe verilir. 4721 sayılı Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra gerçekleşen intikallerde ise mirasbırakandan önce ölmüş büyük ana veya babaların sadece çocukları için kök içinde halefiyet ilkesinin işlemesi kabul edilmiştir¹⁴⁹.

MK’ ye göre kök içinde halefiyet esası sadece mirasçının ölümü halinde değil; mirastan yoksun olması, mirastan çıkarılması, karşılıksız feragati durumlarında ve mirasçılık sıfatı kazanamadığı ya da mirası reddettiği hallerde de uygulanabilir¹⁵⁰.

c) Zümrelere Ait Hükümler

aa) Birinci Zümre Mirasçıları

Birinci zümre mirasbırakanın altsoyundan oluşur (MK m. 495/1). Altsoy, bir kimseden olan veya bir kimseden doğan, aşağı doğru uzanan çocuklar ve torunlar dizisini ifade eder. Altsoyun sayısı birden fazla ise aralarında eşitlik esası geçerlidir (MK m. 495/2). Mirasbırakanın çocuklarından biri veya birkaçı mirasbırakandan

¹⁴⁶ **Gençcan, Ömer Uğur:** Türk Medeni Kanunu, Bilimsel Açıklama-İçtihatlar-İlgili Mevzuat, İkinci Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s. 2003; **Kocayusufpaşaoğlu,** s. 63; **Oğuzman,** s. 33.

¹⁴⁷ **Ayan,** s. 33.

¹⁴⁸ **Ayan,** s. 33.

¹⁴⁹ **Ayan,** s. 33.

¹⁵⁰ **Antalya,** s. 76.

önce ölmüş ya da mirasçı olamıyorsa veya mirası reddetmiş ise mirasbırakanın çocuklarının altsoyu, onun yerine mirasçı olur. Altsoyun kız veya erkek oluşu, yaş farklılığı gibi faktörler bu eşitliği ortadan kaldırmaz.

Altsoy sıfatıyla mirasçı olabilmek için doğal ve fiili bir bağla bağlı olmak yeterli değildir. Altsoyun aynı zamanda kendisine mirasçı olacağı kişiye hukuki sonuçlar doğuracak soybağı ile de bağlı olması gerekir¹⁵¹. Soybağı ilişkisi, mirasbırakan anne ise doğumla; baba ise anneyle olan evlilik ilişkisi ile veya tanıma ya da mahkeme kararı ile kurulur¹⁵². Kişinin mirasbırakanın evlilik dışı ilişkisinden doğma çocuğu olması, bu durumun herkes tarafından bilinmesi, baba evlat yakınlığının bulunması hukuken mirasbırakanın altsoy sıfatını vermez, o kişi mirasın dışında kalır¹⁵³. Yani burada altsoy kavramına, gerek evlilik içi doğmuş çocuklar, gerekse evlilik dışı doğmakla birlikte kanuna uygun bir şekilde soybağı ilişkisi kurulan çocuklar girmektedir.

Altsoy mirasçılar arasında evlatlık ve evlatlığın altsoyu da yer almaktadır. Evlatlık ve altsoyu evlat edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar (MK m. 500).

Cenin sağ doğmak koşuluyla mirasçı olabilir ancak ölü doğan çocuğun miras hakkı yoktur.

Altsoyun mirasçılığının belirlenmesinde çocukların mirasbırakanın başka bir evliliğinden olmaları önem taşımaz. Dolayısıyla ana bir baba ayrı veya baba bir ana

¹⁵¹ **Berki, Şakir:** Türk Medeni Kanunu' nda Çocukların Mirasçılığı, AÜHFD, 1965-1966, C: 22-23, S: 1-4, s. 268; **İnan/ Ertas/ Albaş,** s. 92; **Öztan,** s. 36.

¹⁵² **Adal, Erhan:** Fundamentals of Turkish Private Law, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 112; **Antalya,** s. 77.

¹⁵³ **Kılıçoğlu,** s. 42.

ayrı olan bir çocuk da soyundan geldiği kişinin mirasçısı olma hakkını kaybetmez¹⁵⁴. Buna karşılık kan hısımlı mirasçılıkta mirasçılığın dayanağı mirasbırakanla kan bağına sahip olma olduğu için mirasbırakana kan bağı ile bağlı olmayan kişiler mirasçı sıfatını kazanamazlar. Yani üveylik durumunda mirasçılık ortaya çıkmaz¹⁵⁵.

eMK döneminde mirasbırakanın altsoyu bakımından sahîh nesepli altsoy ve gayri sahîh nesepli altsoy ayrımı yapılmaktaydı ve sahîh nesepli altsoy ile gayri sahîh nesepli altsoy birbirinden farklı pay almaktaydı.

Evlilik içinde doğmuş veya evlilik içinde ana rahmine düşmüş olmakla birlikte evliliğin ortadan kalkmasından itibaren üç yüz gün içinde doğmuş çocuklar; evlilik dışında doğmuş ve fakat ana babası sonradan evlenen veya mahkeme kararı ile nesebi düzeltilen çocuklar ve af kanunu kapsamına giren çocuklar sahîh neseplidir¹⁵⁶.

Sahîh nesepli altsoy, tek başına mirasçı olursa mirasın tamamını alır; sahîh nesepli altsoyun sayısı birden fazla ise mirası eşit olarak paylaşırlar. Mirastan alacakları pay bakımından kız ve erkek arasında ayrım gözetmemiştir. Sahîh nesepli altsoy sağ kalan eşle birlikte mirasçı olursa miras payları sağ kalan eşin tereke üzerinde mülkiyet veya intifa hakkı seçmesine göre farklılaşır. Bu seçim 3678 sayılı kanundan önceki dönem için mevcuttu. Sağ kalan eş, terekenin mülkiyetini seçerse altsoyun miras payı 3/4 ; intifa hakkını seçerse terekenin tamamının mülkiyeti

¹⁵⁴ Ayan, s. 35.

¹⁵⁵ Ayan, s. 35; Kılıçoğlu, s. 42; Özuğur, Ali İhsan: Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku, Cilt I, Bilge Yayınevi, Ankara 2005, s. 29.

¹⁵⁶ Akıntürk, Turgut: Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul 2002, s. 387; Ayan, s. 36; Kılıçoğlu, s. 42.

altsoyun olur. 3678 sayılı kanun ise sağ kalan eşin intifa hakkını seşme imkanını ortadan kaldırmış ve terekenin sadece ¼' ünün mülkiyetini seşme hakkını tanımıştır.

Sahih nesepli altsoy, mirasbırakandan önce ölür veya başka bir nedenle mirasçılık sıfatını yitirir ise halefiyet ilkesi gereği yerini kendi altsoyu alır.

eMK' ye göre gayri sahih nesepli çocuk, mirasbırakanın tanıma yoluyla evladı olduğunu bildirdiği veya mirasbırakanın altsoyu olduğu hakim kararı ile belirlenen çocuktur¹⁵⁷. Mahkeme kararıyla kurulan gayri sahih nesebin hükümleri geşmişe etkili sonuç doğurur.

Gayri sahih nesepli altsoyun anasına mirasçılığı sahih nesepli altsoyun mirasçılığı gibiydi (eMK m. 443/I); babasına mirasçılığı ise kendisiyle birlikte sahih nesepli altsoyun bulunup bulunmamasına göre değişmekteydi. Sahih nesepli altsoy yok ise gayri sahih nesepli altsoy mirasın tamamını; var ise sahip nesepli altsoyun aldığının yarısını alırdı (eMK m. 443/II). Anayasa Mahkemesi bu hükmü eşitlik ilkesine aykırı bularak iptal etti. Böylece babaya karşı mirasçılık açısından da gayri sahih nesepli çocuklar ile sahih nesepli çocuklar arasında bir fark kalmamıştır. Çocuğun herhangi bir şekilde babasının tespit edilmiş olması, sahih nesepli çocuk gibi mirasçı olması için yeterli hale gelmiştir.

Yeni Medeni Kanun ise sahih nesepli altsoy – gayri sahih nesepli altsoy ayrımını ortadan kaldırmıştır. Soybağı, çocukla ana arasında doğumla; baba arasında

¹⁵⁷ Kılıçoğlu, s. 44.

ana ile evlilik¹⁵⁸, tanıma veya mahkeme kararı ile kurulur. Soybağı, evlat edinme yoluyla da kurulabilir.

Mirasbırakandan önce ölmüş altsoyun yerini kök içinde halefiyet ilkesi gereği kendi altsoyu alır (MK m. 495/ 3)¹⁵⁹. Altsoy tek başına mirasçı olursa mirasın tamamını; sağ kalan eşle mirasçı olursa $\frac{3}{4}$ ' ünü alır (MK m. 499/1).

bb) İkinci Zümre Mirasçıları

İkinci zümre mirasçıları, mirasbırakanın ana ve babası ve bunların altsoyundan (kardeşler, yeğenler, yeğen çocukları ve devamı) oluşur. Altsoyu olmayan mirasbırakanın mirasçıları ise ana ve babasıdır (MK m. 496/I).

İkinci zümrenin mirasçılığı bakımından eski kanun ve yeni kanun arasında herhangi bir hüküm farklılığı bulunmamaktadır. Yalnızca eski kanunda "baba ve ana" şeklinde yer alan kenar başlığı, yeni kanunda "ana ve baba" şeklinde değiştirilmiştir¹⁶⁰.

İkinci zümre mirasçılığında tereke ilke olarak iki eşit kısma ayrılarak ana ve baba tarafına gider. Ana ve baba ikinci zümrede birinci derecede mirasçılardır¹⁶¹. Ana veya baba mirasbırakandan önce ölmüş ise kök içinde halefiyet ilkesi gereği bunların altsoyu mirasçı olur (MK m. 496/II).

¹⁵⁸ Buradaki evlilikten kasıt hem çocuğun doğumu anında ana ile baba arasındaki mevcut evlilik hem de çocuk doğduktan sonra ana ile baba arasında kurulan evliliğdir.

¹⁵⁹ Yasa, halefiyeti ölüm ile sınırlandırmıştır. Bununla birlikte ölüme benzer durumlarda, mirasın reddi ve mirastan yoksun kalma hallerinde de kök içinde halefiyet gündeme gelmektedir (bkzn. Kılıçoğlu, s. 58.).

¹⁶⁰ Ayan, s. 41.

¹⁶¹ Özüğür, s. 29.

Üvey kardeşin miras hakkı, halefiyet prensibine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Mirasbırakanın sadece ana bir veya baba bir kardeşleri de kök içinde halefiyet ilkesi çerçevesinde mirastan pay alır. Mirasbırakandan önce ölen ana veya babanın altsoyu yok ise onun payı sağ kalan ana veya babaya geçer (MK m. 496/III).

İkinci zümre tek başına mirasçı olursa terekenin tamamını; sağ kalan eşle birlikte mirasçı olursa terekenin yarısını alır (MK m. 499/II).

cc) Üçüncü Zümre Mirasçıları

Üçüncü zümre, mirasbırakanın büyük ana ve babaları ile onların çocuklarından (teyze, dayı, hala, amca) oluşur¹⁶².

Mirasbırakandan önce ölmüş büyük ana ve büyük babaların yerini halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır (MK m. 497/II).

Ana veya baba tarafından olan büyük ana veya babadan biri altsoyu olmaksızın ölmüş ise ona düşen pay, aynı taraftaki mirasçılara kalır (MK m. 497/III).

Ana veya baba tarafından olan büyük ana ve babanın her ikisi de ölmüş ise mirasın tamamı diğer taraftaki mirasçılara kalır (MK m. 497/IV).

Mirasbırakanın birinci ve ikinci ve zümrede herhangi bir mirasçısı yok ise ve eşi de hayatta değilse terekenin tamamı üçüncü zümreye kalır. Buna karşılık üçüncü

¹⁶² Medeni Kanun, mirasbırakanın bütün kan hısımlarına mirasçılık sıfatı tanımamış; sadece ilk üç zümrede yer alan kan hısımlarını yasal mirasçı olarak tayin etmiş, yasal mirasçılığı sınırlandırmıştır (bkznz. **Serozan/Engin**, s. 127). Eski Medeni Kanun mirasbırakanın büyük ana ve büyük baba ile onların birinci derece altsoyundan oluşan bir dördüncü zümre daha kabul etmişti. Ancak dördüncü zümreye sadece kanundan doğan intifa hakkı tanınmıştı. Yani bu zümrenin kanun anlamında mirasçılık sıfatı ve tam miras hakkı yoktu. İntifa hakları ise terekenin tamamı üzerinde değil; mirasbırakanın borçları ödendikten sonra kalan aktif üzerinde söz konusu olurdu. Bu nedenle dördüncü zümre, külli halef değil cüz-i halef durumundaydılar. Bununla birlikte sağ kalan eşi varlığı dördüncü zümrenin mirasçılığına engel olmaktaydı (bkznz. **Ayan**, s. 34).

zümre sağ kalan eş ile birlikte mirasçı olmuşsa terekenin $\frac{3}{4}$ ' ü eşin olacağı için üçüncü zümre terekenin $\frac{1}{4}$ ' ünü alabilir (MK m. 499/III).

eMK, sağ kalan eşle birlikte mirasçı olan üçüncü zümre bakımından kök içinde halefiyet ilkesinin geçerliliğini kabul etmemiştir. Yeni kanun ise bu ihtimalde sadece çocuklar açısından kök içinde halefiyet ilkesinin geçerli olacağını belirtmiştir. Yani mirasbırakandan önce ölmüş olan büyük ana ve büyük babaların miras payları, kendi çocuklarına (mirasbırakanın amca, hala, dayı veya teyzesine) geçecek¹⁶³, bunlar da ölmüş ise onların çocuklarına –mirasbırakanın kuzenlerine- geçmeyecek, sağ kalan eş mirasın tamamına sahip olacaktır. MK m. 497/V' e göre;

”Sağ kalan eş varsa, büyük ana ve büyük babalardan birinin mirasbırakandan önce ölmüş olması halinde, payı kendi çocuğuna; çocuğu yoksa o taraftaki büyük ana veya büyük babaya; bir taraftaki büyük ana ve büyük babanın her ikisinin de ölmüş olmaları halinde onların payı diğer tarafa geçer.”

B. Sağ Kalan Eş

Sağ kalan eş kural olarak mirasbırakanın kan hısımlarından olmadığı için zümre mirasçısı sayılmaz. Dolayısıyla sağ kalan eşin mirasçılığı sadece onun şahsına tanınmıştır. Zira halefiyet esası zümre mirasçılığı bakımından geçerli bir kurumdur¹⁶⁴.

¹⁶³ MK gerekçesinde böyle bir düzenlemenin Türk aile yapısında amca, hala, dayı, teyze arasındaki aile bağları sıkı olduğu için ve ana veya babanın ölümü halinde çoğu kez bu kişiler yeğenlerine sahip çıktığı için bu kişilere sağ kalan eşle miras hakkı tanınmanın Türk toplum yapısına daha uygun olacağı vurgulanmıştır (Acar, s. 33; İsgüzar, Hasan: Yeni Türk Medeni Kanunu' na Göre Miras Hukuku Hükümlerindeki Değişiklikler ve Yenilikler, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 27). Karşıt görüş için bkz. Serozan/ Engin, s. 45.

¹⁶⁴ Acar, Faruk: Eşin Yasal Miras Payının Belirlenmesi, Seçkin Yayınları, Ankara 2004, s. 21.

Sağ kalan eşin mirasçılığının nedeni evlilik bağı yani resmi nikah ilişkisidir. Sağ kalan eşin mirasçı sıfatını kazanabilmesi mirasbırakanın ölümünde hayatta olmasına bağlıdır¹⁶⁵, mirasçılığa engel bir durumu (mirasçılıktan çıkarma, mirastan yoksunluk, mirasın reddi) olmamalıdır, mirasbırakanın ölümü anında geçerli bir evlilik ilişkisi bulunmalıdır¹⁶⁶. Aksi takdirde sağ kalan eşin mirasçılığı söz konusu olmaz. Evliliğin hangi nedenle (butlan nedeni ile iptal, boşanma) sona erdiği de bu konuda önem taşımaz¹⁶⁷. Aynı zamanda mirasbırakan aksini öngörmemişse eski eşi lehine yaptığı ölüme bağlı tasarruflar da hükmünü yitirir (MK m. 181/I).

Ayrılık kararı ise sağ kalan eşin mirasçılığını etkilemez (MK m. 171, 172). Aynı esas, usulüne uygun şekilde verilmiş ayrılık kararının bulunmamasına rağmen fiilen ayrı yaşayan eşler için de geçerlidir¹⁶⁸. Çünkü ayrılık kararı, evlilik birliğini sona erdirmemekte, sözleşmesel bağı ortadan kaldırmamaktadır. Aynı şekilde evlenmenin mutlak veya nisbi butlanla sakat olması da mirasçılığa etki etmez. Butlanla sakat bir evlenme, hakim tarafından verilecek iptal kararına kadar geçerli bir evlenmenin hüküm ve sonuçlarını doğurur¹⁶⁹. Eşlerden birinin butlan davası devam ederken ya da butlan davası sonucu evlenmenin iptaline dair verilen kararın kesinleşmesinden önce ölmesi durumunda sağ kalan eş, ancak iyiniyetli (MK m. 3) olması halinde mirasçı olabilir. MK m. 159' a göre;

”Evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez. Ancak mirasçılar açılmış olan davayı sürdürebilirler. Dava sonucunda evlenme sırasında

¹⁶⁵ Aynı anda ölen eşler birbirlerine mirasçı olamazlar (bkz. **Kılıçoğlu**, s. 83).

¹⁶⁶ MK m. 142' ye göre; “...Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur.” Eşin kanuni mirasçılığının doğduğu an, tarafların memurun ve şahitlerin huzurunda olumlu cevaplarını verdikleri andır (bkz. **Acar**, s. 21).

¹⁶⁷ Boşanma veya evliliğin iptaline ilişkin mahkeme kararlarının mirasçılığa etkili olabilmesi kararların kesinleşmiş olmalarına bağlıdır (bkz. **Kılıçoğlu**, s. 32).

¹⁶⁸ **Ayan**, s. 47.

¹⁶⁹ **Ayan**, s. 47; **Kılıçoğlu**, s. 63.

iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş, yasal mirasçı olamayacağı gibi daha önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları da kaybeder.”

Boşanma davasında da buna benzer bir durum mevcuttur. Aynı şekilde boşanma davası devam ederken veya verilen boşanma kararının kesinleşmesinden önce eşlerden biri ölürse sağ kalan eş ancak kusurunun olmadığı durumlarda mirasçı olabilir. Buna göre, eşler kural olarak karar kesinleşene kadar birbirinin mirasçısı olurlar; fakat davacı eşin ölümü halinde mirasçılar davaya devam edip sağ kalan eşin kusurunu ispatlarsa sağ kalan eş mirasçı olma sıfatını kaybeder. MK m. 181’ e göre;

”Boşanan eşler, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybederler.

Boşanma davası devam ederken ölen davacının mirasçılarında¹⁷⁰ birisinin davaya devam etmesi ve davalının kusurunun¹⁷¹ ispatlanması halinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.”

Evli eşlerden biri hakkında gaiplik kararının¹⁷² verildiği hallerde ise sağ kalan eş ve mirasçılar birlikte mirasçı olurlar ve miras paylarını alırlar. Çünkü alınan gaiplik kararı evliliğin feshi sonucunu doğurmaz. Evliliğin feshi ancak sağ kalan eşin

¹⁷⁰ Mirasçılardan kasıt kanuni mirasçılar ve atanmış mirasçılardır.

¹⁷¹ Buradaki kusur, boşanma sebebinin davalı tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Dolayısıyla zina, terk, suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılmasına neden olma gibi durumlar kusuru oluşturur (bkz. **Acar**, 24).

¹⁷² Ölüm tehlikesi içinde kaybolan ya da kendisinden uzun süre haber alınmayan kişi hakkında gaiplik kararı, kaybolan kişinin yasal veya atanmış ya da lehlerine vasiyet yapılmış kişiler tarafından ölüm tehlikesi içinde kaybolmadan itibaren bir yıl; son haber alma tarihinden itibaren beş yıl geçtikten sonra yapacakları başvuru sonucunda asliye hukuk mahkemesi tarafından verilir (bkz. **Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan**: Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004, s. 28–31; **Özğür**, s. 34; **Zevkliler, Aydın**: Medeni Hukuk, Kişiler Hukuku ve Başlangıç Hükümleri, Aile Hukuku, Savaş Yayınları, Ankara 1989, s. 544.).

talep etmesi halinde mümkün olur. Sağ kalan eş, gaiplik kararından sonra veya gaiplik kararı ile birlikte evliliğin feshini talep etmiş olsa bile hakkında gaiplik kararı verilen eşin mirasçısı olma sıfatını kaybetmez¹⁷³. Çünkü gaiplik kararı ölüme denk tutulan hallerden biri olduğu için miras, gaiplik kararıyla birlikte açılmış sayılır.

Sağ kalan eşin miras payı kanun tarafından belirlenir¹⁷⁴. MK m. 499' a göre;

"Sağ kalan eş, birlikte bulunduğu zümreye göre mirasbırakana aşağıdaki oranlarda mirasçı olur:

- 1. Mirasbırakanın altsoyu ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte biri,*
- 2. Mirasbırakanın ana ve baba zümresi ile birlikte mirasçı olursa, mirasın yarısı,*
- 3. Mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte üçü, bunlar da yoksa mirasın tamamı eşe kalır."*

Mirasbırakanın ölümünde eşi sağ olduğu hallerde üçüncü zümre mirasçıların mirasçılığı sınırlandırılmıştır. Eş ile birlikte mirasçı olan üçüncü zümre mirasçılarının kanuni mirasçılığı zümre başları (büyükanneler ve büyükbabalar) ve onların çocukları ile sınırlıdır. Sağ kalan eşle birlikte mirasçı olan üçüncü zümre başlarının çocuklarının mirasçı olamaması halinde halefiyet kuralı ile onların çocuklarına intikal etmesi söz konusu olmaz¹⁷⁵. Yani mirasbırakanın eşinin kanuni

¹⁷³ Öztan, s. 60.

¹⁷⁴ Kan bağına, evlatlık ve uyrukluk bağına dayanan mirasçılıkta miras payı kanun tarafından belirlenmez. Miras, mirasçılara geçer ve miras payları zümredeki mirasçı sayısına göre belirlenir (bknz. Kılıçoğlu, s. 64.).

¹⁷⁵ Gençcan, s. 2006; Serozan/ Engin, s. 143.

mirasçı olduğu durumlarda üçüncü zümreden sadece büyükanneler, büyükbabalar ve onların çocukları (hala, dayı, amca, teyze) eş ile birlikte mirasçı olabilir. Üçüncü zümreden olup daha alt nesillerde yer alan kişiler eşle birlikte mirasçı olamaz. Bu durumda eş, tek kanuni mirasçı olarak mirasın tamamını elde eder.

a) Mal Rejiminin Sağ Kalan Eşin Mirasçılığına Etkisi

Evli kişinin ölümü ile birlikte terekenin belirlenmesi gereği doğar. Burada da öncelikli olarak ölen kişi ile sağ kalan eş arasındaki evlilik birliği süresince kazanılan malların paylaşımı sorunu çözülmelidir¹⁷⁶. Çünkü terekenin büyük bir kısmı mal rejiminin etkisiyle oluşur ve tereke miktarı evlilik birliğinden mirasbırakana geçecek değerlerin belirlenmesi ile şekillenir¹⁷⁷. Yani eşlerin evlilik öncesi ve evlilik sonrası edindikleri malvarlıkları üzerindeki hak ve yükümlülükleri mal rejiminin türüne göre tayin edilir¹⁷⁸.

eMK, evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olabilecek üç farklı (mal birliği, mal ortaklığı ve mal ayrılığı) mal rejimi kabul etmekle birlikte kanuni mal rejimi olarak mal ayrılığını benimsemekteydi. Yeni Medeni Kanun' a göre ise eşlerin seçebileceği akdi mal rejimleri, mal ayrılığı, paylaşımlı mal ayrılığı ve mal ortaklığı olmak üzere üç çeşittir. Kanuni mal rejimi olarak ise edinilmiş mallara katılma rejimini kabul etmiştir¹⁷⁹. Bu sistemde eşler arasında evlilik devam ederken ya da

¹⁷⁶ **Acar**, s. 39; **Acar, Faruk**: Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s. 31.

¹⁷⁷ **Acar**, s. 42.

¹⁷⁸ **Acar**, age, s. 33; **Kılıçoğlu, Ahmet**: Medeni Kanun' umuzun Aile- Miras- Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, Turhan Kitabevi, Ankara 2003, s. 155.

¹⁷⁹ **Helvacı, İlhan**: Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Mirasın Reddi, Filiz Kitabevi, İstanbul 2002, s. 32; **Özüğür, Ali İhsan**: Mal Rejimleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 21.

evlilik sona erdiğinde bir mal ortaklığı söz konusu değildir¹⁸⁰. Edinilmiş mallara katılma rejimi edinilmiş mallar¹⁸¹ ile eşlerden her birinin kişisel mallarını¹⁸² kapsar¹⁸³.

Eşlerden birinin ölümü üzerine sağ kalan eş, hem mirasbırakanın terekesi üzerinde hem de eşler arasında kabul edilmiş olan mal rejimine göre hak sahibi olur¹⁸⁴. Sağ kalan eş, mirastan feragat etmemiş, mirası reddetmemiş, mirasçılıktan çıkarılmamış, mirastan yoksun kalmamış ise kanuni mirasçı olarak terekenin tümü üzerinde miras payına uygun ayni bir hak sahibidir¹⁸⁵. Sağ kalan eş, ölen eşten edinilmiş mallara katılma rejimi süresince emek karşılığı edinilen mallarda katılma alacağını talep hakkına sahiptir.

Sağ kalan eşin katılma alacağı ve miras hakları çok farklıdır. Katılma alacağı, tarafların edinilmiş mallara katılma rejimini kabul etmeleri şartıyla evliliğin devam ettiği süre içinde emek karşılığı edinilen mallardan oluşur; miras hakkı ise ölenin tüm malvarlığından oluşur¹⁸⁶. Katılma alacağı, alacak hakkıdır yani şahsi bir haktır; sağ kalan eşin miras hakkı ise mülkiyet hakkı yani ayni bir haktır. Sağ kalan eş, miras

¹⁸⁰ **Acabey, M. Beşir:** Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, Adalet Matbaacılık, İzmir 1998, s. 100.

¹⁸¹ Edinilmiş mal, eşlerden her birinin edinilmiş mallara katılma rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleridir (MK m. 219/ I). Çalışma karşılığı edinilen kazanımlar, sosyal güvenlik veya sosyal yardım veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacıyla kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, çalışma gücünün kaybı nedeni ile ödenen tazminatlar, kişisel malların gelirleri ve edinilmiş malların yerine geçen değerler edinilmiş mallara örnek olarak verilebilir (MK m. 219/ II).

¹⁸² Eşlerden birinin kişisel kullanımına yarayan eşya, mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya *bir eşin sonradan miras yoluyla* ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri, manevi tazminat alacakları kişisel mallar yerine geçen değerler kişisel mal sayılır (MK m. 220). Bu hükümle kanunkoyucunun eşlerden her birine intikal eden mirasın onun kişisel malları arasına gireceğini kabul ettiği anlaşılmaktadır (bknz. **Helvacı**, s. 38).

¹⁸³ **Zeytin, Zafer:** Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 93.

¹⁸⁴ **Öztan**, s. 60.

¹⁸⁵ **Özüğür**, age, s. 87.

¹⁸⁶ **Ateş, Turan:** Edinilmiş (Kazanılmış) Mallara Katılma Rejimi, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 68.

hakkını kendiliğinden kazanır ama katılma alacağı hakkını diğer mirasçılardan talep eder¹⁸⁷. Sağ eşin katılma alacağı, ölen eşin mirasçıları için tereke borçlarından sayılır¹⁸⁸. Sağ eşe ödenen katılma alacağı, evlilik süresince edinilen malların yarısıdır¹⁸⁹.

Katılma alacağında, edinilmiş mallara katılma rejimi süresince emek karşılığı edinilen mallardaki artık değerın esas alınmasına rağmen sağ kalan eşin miras haklarında ölene ait tüm malvarlığı hakları esas alınır¹⁹⁰. Yani miras hakkı mirasbırakanın kişisel malları ve edinilmiş mallarını içerir.

b) Birden Fazla Eşin Kanuni Mirasçılığı

MK m. 145' e göre eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması mutlak butlan nedenidir. Evlilik devam ederken bir şekilde ikinci bir evlilik yapmış olan kişinin bu ikinci evlilik hakkında butlan kararı verilmeden önce ölmesi halinde iki eş de mirasçı olur¹⁹¹. Ölümle sona eren bu evliliğin butlanına karar verilmesini her ilgili isteyebilir (MK m. 147/ I); ancak ikinci eşin iyiniyetli olması butlan kararı verilmesine engel teşkil eder (MK m. 147/ III).

İki eşin de mirasçı olduğu bu durumda zümre mirasçılarıнын miras payında azalma olmaz. Zümre mirasçılarıнын miras payları sanki tek eş varmış gibi hesaplanır, eşe düşmesi gereken miras payını ise iki eş aralarında eşit olarak paylaşır¹⁹².

¹⁸⁷ Ateş, s. 68; Kılıçoğlu, s. 84; Kılıçoğlu, age, s. 237.

¹⁸⁸ Ateş, s. 68.

¹⁸⁹ Acabey, s. 102.

¹⁹⁰ Kılıçoğlu, age, s. 239.

¹⁹¹ Serozan/ Engin, s. 145.

¹⁹² Serozan/ Engin, s. 145.

C. Evlatlık

eMK’ de evlatlık ilişkisi, evlatlık ve evlat edinen arasında kurulan bir sözleşme sonucu meydana gelmekteydi. Taraflar yine sözleşme ile evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçılığını sınırlandırabiliyor hatta tamamen kadirabiliyordu. Yeni Medeni Kanun ise evlatlık ilişkisinin taraflar arasında yapılacak bir sözleşme ile değil mahkeme kararı ile kurulabileceğini düzenlemiştir. Mahkeme kararı ile kurulan bu bağ kurulduktan sonra ortadan kaldırılamaz¹⁹³.

Yeni MK evlatlık ilişkisinin kurulmasında deneme süresi getirmiştir. Küçüklerin evlat edinilmesinde bir yıllık, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde beş yıllık deneme süresi bulunmaktadır¹⁹⁴. Yine yeni kanunda eski kanunda altsoyu olanların evlat edinemeyeceği kuralı ortadan kaldırılmıştır. Yeni kanun bu konuda ikili bir ayırım yapmıştır. Bu ayırma göre, altsoyun bulunması küçüklerin evlat edinilmesine engel değildir; ergin veya kısıtlılar ise evlat edinenin altsoyunun onayı ile evlat edinilebilirler¹⁹⁵.

Evlat edinme sonucunda sadece evlat edinen ile evlatlık ve onun altsoyu arasında hısımlık kurulur¹⁹⁶. Evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar (MK m. 500/ I). Bunun için evlat edinenin ölümü anında geçerli olarak kurulan evlatlık ilişkisinin devam ediyor olması gerekir¹⁹⁷. Evlatlık ilişkisinin geçersiz olduğuna ilişkin açılan dava, bekletici sorun olur ve dava reddedilirse

¹⁹³ Kılıçoğlu, s. 36.

¹⁹⁴ Akıntürk, s. 370; Kılıçoğlu, s. 36; Kılıçoğlu, age, s. 122.

¹⁹⁵ Başpınar, Veyse: Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, AÜHFD, 2003, C: 52, S: 3, s. 97; Kılıçoğlu, s. 36.

¹⁹⁶ Dural/ Ögüz, s. 175.

¹⁹⁷ Serozan/ Engin, s. 135.

evlatlığın mirasçılığında sorun çıkmaz¹⁹⁸. Mirasın açıldığı tarihte evlatlık ilişkisinin iptaline ilişkin açılan dava ise evlatlığın mirasçılığını etkilemez.

Kan hısımlı mirasçılardan maksat mirasbırakanın altsoyudur¹⁹⁹. Dolayısıyla evlatlık ve altsoyu da birinci zümre mirasçı sıfatıyla saklı paylı mirasçı sayılırlar. Birinci zümre hakkındaki prensipler mirasbırakanın birinci zümre mirasçıları sayıldıkları için evlatlık ve altsoyu hakkında da uygulanır. Bu kurallara göre:

Evlatlık ve altsoyu, mirasbırakanın birinci zümresine dahil kan hısımlı varsa onlarla birlikte birinci zümreye düşen miras payını paylaşır²⁰⁰.

MK m. 500' e göre evlatlık ve altsoyu evlat edinenin kanuni mirasçısı olur. Bu nedenle mirasbırakandan önce ölen evlatlığın yerini halefiyet ilkesi gereği altsoyu alır. Evlatlığın altsoyunun evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce veya sonra doğmasının bir etkeni yoktur²⁰¹.

Birinci zümreye dahil evlatlık ve altsoyu, ikinci ve üçüncü zümre mirasçıların yasal mirasçı sıfatını kazanmalarına engel olur.

Evlatlık ve altsoyu sadece evlat edinene mirasçı olabilir. Evlat edinenin hısımlarına kanuni mirasçı olamazlar²⁰². Dolayısıyla evlatlık ve altsoyu, kendilerinden önce ölen evlat edinenin hısımları ile aralarında kan bağına dayanan bir hısımlık olmadığı sürece evlat edinenin yerine geçemezler.

¹⁹⁸ Kılıçoğlu, s. 37.

¹⁹⁹ Ayan, s. 45; Serozan/ Engin, s. 135.

²⁰⁰ Eski Medeni Kanun' a göre yeni kanunda evlatlığın, evlat edinenin öz çocukları ve torunlarıyla birlikte mirasçı olma ihtimali daha yüksektir. Zira eski Medeni Kanun' un aksine yeni kanunda evlat edinenin çocuğunun olmaması şartını aramamaktadır (bkz. Serozan/ Engin, s. 136).

²⁰¹ Ayan, s. 46; Serozan/ Engin, s. 136.

²⁰² Akıntürk, s. 376; Berki, Şakir: Türk Miras Hukukunun Esasları, AÜHFD, 1954, C: 11, S: 3-4, s. 178-179; Serozan/ Engin, s. 137.

Evlatlık ilişkisine dayanan yasal mirasçılık tek yönlüdür. Evlatlık ve altsoyu evlat edinene kanuni mirasçı olabilirken evlat edinen ve hısımları evlatlığın kanuni mirasçısı olamazlar²⁰³. Evlat edinme evlatlığın kendi kan hısımları ile arasındaki mirasçılık ilişkisini kesmez. Bu nedenle evlatlığın kendi kan hısımlarının kanuni mirasçısı sıfatını taşımaya devam etmesi gibi evlatlığın kan hısımları da evlatlığa mirasçı olabilirler²⁰⁴. Evlatlığın yasal mirasçıları kendi zümre mirasçıları ile eşi ve devlettir. Evlat edinme evlatlığın kendi kan hısımları ile arasındaki mirasçılık bağı kesmediğinden evlatlığın öz ana babası evlatlığın ikinci zümre mirasçılarıdır²⁰⁵.

Evlatlık ile evlat edinen arasında evlatlık ilişkisinin yanısıra aynı zamanda kan hısımlığının da olduğu durumlarda evlatlık, mirasbırakana iki ayrı hatla bağlı olabilir²⁰⁶. Böyle bir durumda evlatlık, bu iki farklı hatta düşen miras paylarının toplamına sahip olur. Ancak evlatlığın mirasbırakana ayrı çizgilerle olmayıp birden çok bağla ve tek bir sıfatla bağlı olduğu hallerde sadece tek sıfatla mirasçılığı söz konusu olur. Örneğin mirasbırakanın evlilik dışı iki çocuğundan birini evlat edinmesi halinde evlat edinen çocuk hem kanuni mirasçı hem de evlatlık olarak çift sıfatla mirasçı olamaz, sadece bir sıfatla mirasçı olur²⁰⁷.

D. Devlet

MK m. 501' e göre "*Mirasçı bırakmaksızın ölen kişinin mirası devlete geçer.*" Bu nedenle bu hüküm Türk hukukunda terekenin mirasçısız olamayacağını

²⁰³ Akıntürk, s. 376; Akyüz, Emine: Evlat Edinmeye İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu, Hamide Topçuoğlu Armağanı, Ankara 1995, s. 156; Ayan, s. 46; Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan/ Gümüş, Alper: Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2005, s. 503.

²⁰⁴ Berki, Şakir: Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlatlığın Mirası, AÜHFD, 1952, C: 9, S: 3-4, s. 12; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 504; Serozan/ Engin, s. 139.

²⁰⁵ Serozan/ Engin, s. 138.

²⁰⁶ Serozan/ Engin, s. 138.

²⁰⁷ Antalya, s. 89.

göstermektedir²⁰⁸. Bununla birlikte devletin tereke üzerindeki hak sahipliği özel hukuktan kaynaklanan kanuni mirasçılığına dayanmaktadır; burada devletin sahipsiz kalan terekeye kamu hukukuna dayanan egemenlik gücüne dayanarak el koyması söz konusu değildir²⁰⁹.

MK m. 501’ de kastedilen devletin hangi devlet olduğu yani; mirasbırakanın vatandaşı olduğu devlet mi yoksa terekenin bulunduğu devlet mi ya da mirasbırakanın ikametgahının bulunduğu devlet mi olduğu hususu belirsizdir²¹⁰. Bu konuda 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 20/ III’ te *”Türkiye’ de bulunan mirasçısız tereke devlete kalır. ”* hükmü düzenlenmiştir. Bu hükümle Türkiye’ de bulunan mirasçısız terekenin yabancı bir devlete mirasçı sıfatıyla intikalini önleme amaçlanmıştır²¹¹. Bu nedenle ister yabancı miras hukukuna göre kanuni mirasçı sıfatına sahip olsun isterse mirasbırakanın ölümüne bağlı tasarrufu ile mirasta hak sahibi kılınsın, yabancı bir devletin Türkiye’ de bulunan tereke üzerinde hak sahibi olması mümkün değildir²¹². İkametgahı yurtdışında olan bir Türk vatandaşının ölmesi durumunda ise yine MÖHUK m. 20/ I’ de *”Miras ölenin milli hukukuna tabidir. Türkiye’ de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır.”* denilerek uyrukluk bağına göre mirasın vatandaşı olduğu ülkeye kalacağı düzenlenmiştir²¹³. Çifte vatandaşlık söz konusu ise hangi devletin

²⁰⁸ Ayan, s. 62; Serozan/ Engin, s. 146.

²⁰⁹ Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 69; Hatemi, Hüseyin: Miras Hukuku (Kısa Ders Kitabı), Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, s. 33; Serozan/ Engin, s. 146.

²¹⁰ İnan/ Ertay/ Albaş, s. 159.

²¹¹ Nomer, Ergin/ Şanlı, Cemal: Devletler Hususi Hukuku, Beta Basım, İstanbul 2008, s. 286.

²¹² Çelikel, Aysel: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 288; Nomer/ Şanlı, s. 286; Tekinalp, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006, s. 237.

²¹³ Gençcan, s. 1993; Özdemir, Şükrü: Yargıtay Örnek Kararları ile Gayrimenkul Miras Davaları ve Yabancıların Mülk Edinmeleri, Feryal Matbaacılık, Ankara 1986, s. 600.

mirasçı olacağı taşınır veya taşınmazın malın bulunduğu yere göre belirlenir²¹⁴. Taşınır veya taşınmaz malın bulunduğu devlet mirasçı sayılır.

Devlet, ancak kanuni veya iradi herhangi bir mirasçının olmadığı durumda mirasçı olabilir. Yani devletin mirasçılığı feridir. Terekenin devlete kalması için mirasbırakanın birinci, ikinci ve üçüncü zümrelerde kanuni mirasçısının bulunmaması, bulunsa dahi yoksunluk, ıskat gibi nedenlerle mirasçılık sıfatını kazanamaması, eşinin hayatta olmaması ve mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufu ile mirasçı atamamış olması gerekir²¹⁵. Devletten başka kanuni mirasçısı olmayan mirasbırakanın terekesinin sadece bir kısmı için mirasçı ataması²¹⁶ durumunda devlet kalan kısım için mirasçı olur.

Söz konusu şartların gerçekleşmiş olması halinde tereke mirasbırakanın ölümü anında devlete kalır. Terekenin devlete teslim edilebilmesi, şartların varlığının tespiti için MK m. 594 gereği mirasçılara çağrıda bulunulması gereklidir²¹⁷. Adı geçen maddeye göre mirasbırakanın mirasçısının olup olmadığının bilinmediği durumlarda sulh hukuk hakimi bir ay ara ile iki kez ilan yapıp hak sahiplerini son ilandan başlayarak en geç bir yıl içinde mirasçılık sıfatlarını bildirmeye davet eder. Bu süre içinde kimse başvurmaz ve sulh hukuk hakimi de hiçbir mirasçı tespit edemezse miras devlete geçer. Mirasın intikali mirasbırakanın öldüğü anda gerçekleşmiş sayılır.

²¹⁴ Kılıçoğlu, s. 38.

²¹⁵ Ayan, s. 62; Kılıçoğlu, s. 38; Öztan, s. 54; Serozan/ Engin, s. 146.

²¹⁶ Mirasbırakanın devleti de mirasçı ataması mümkündür. Bu durumda devlet, tasarrufta bulunabileceği oran dâhilinde kan hısımları, evlatlık veya eşle birlikte mirasçı olur (bknz. Berki, Şakir: Türk Medeni Kanununda Devletin Mirasçılığı, AÜHFD, 1963, C: 20, S: 1-4, s. 116-117; Serozan/ Engin, s. 147). Devletin bu durumda kanuni mirasçılığından farklı olarak tereke borçlarından sorumluluğu tereke miktarı ile sınırlı değildir (bknz. Ayan, s. 63).

²¹⁷ Serozan/ Engin, s. 147.

Devlet, kanuni mirasçı olduğu için MK' nin kanuni mirasçılara tanıdığı tüm hak ve yetkilere sahiptir²¹⁸. Bu nedenle devlet, miras nedeni ile istihkak davası ve mirasbırakanın ölümüne bağlı tasarrufunun iptali amacıyla dava açabileceği gibi mirasın paylaşımını da talep edebilir. Bununla birlikte devlet saklı paylı mirasçı olmadığı için tenkis davası açamaz.

Diğer mirasçılar gibi devlet de mirasbırakanın külli halefidir; ancak devletin tereke borçlarından sorumluluğu tereke mevcudu ile sınırlıdır²¹⁹. MK m. 631/ I gereği sulh mahkemesi re' sen terekenin resmi defterini düzenler. Devletin de diğer mirasçılar gibi mirası reddetme hakkı vardır; ancak devletin sorumluluğu tereke miktarı ile sınırlı olduğundan devletin mirası reddetmesinin uygulamada herhangi bir önemi yoktur²²⁰.

VII. Saklı Pay (Mahfuz Hisse)

Medeni Kanun, kanuni mirasçıların bir kısmını, mirasbırakanın tasarruflarına karşı korumuştur. Kanunda sayılı olan bu mirasçıların, mirasbırakanın üzerinde tasarrufta bulunmayacağı, iradesi ile ortadan kaldıramayacağı miras payları vardır. Mirasbırakanın, tasarrufu ile bu payları ihlal etmesi halinde yapılan tasarrufun kısıtlanması gündeme gelir. Mirasbırakan ancak söz konusu zorunlu miras payları dışında kalan bölüm üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir.

²¹⁸ Ayan, s. 63; İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 161.

²¹⁹ Adal, s. 108; Ayan, s. 63; Baygın, s. 60; İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 160.

²²⁰ Ayan, s. 63; Helvacı, s. 48; İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 160.

Saklı pay sahibi mirasçılar ve saklı payları MK’ de tahdidi olarak düzenlenmiştir ve saklı paylı mirasçıların tespit edilmesi bakımından kan bağı, evlilik bağı ve evlatlık bağı esas alınmıştır²²¹.

Kan bağı bakımından, altsoy, ana-baba, kardeşler; evlilik ilişkisi bakımından sağ kalan eş ve evlatlık ilişkisi bakımından evlatlık saklı paylı mirasçı kabul edilmiştir²²².

Altsoyun saklı payı kanuni miras payının yarısı (MK m. 506/ 1); ana ve babadan her birinin saklı payı kanuni miras payının $\frac{1}{4}$ ’ i (MK m. 506/ 2); kardeşlerden her birinin saklı payı kanuni miras payının $\frac{1}{8}$ ’ i dir (MK m. 506/ 3). Sağ kalan eşin saklı pay oranı ise tek başına mirasçı olup olmamasına göre değişir. Mirasbırakanın tek mirasçısı sağ kalan eş ise, saklı pay terekenin $\frac{3}{4}$ ’ üdür. Sağ kalan eş, birinci zümre ile mirasçı olursa saklı payı, kanuni miras payının $\frac{1}{4}$ ’ i (MK m. 506/ 4); mirasbırakanın ana-babasıyla veya kardeşleriyle birlikte mirasçı olursa, saklı payı kanuni miras payının aynısı, yani yarısı; üçüncü zümre ile birlikte mirasçı olursa saklı payı, kanuni miras payının $\frac{3}{4}$ ’ üdür.

VIII. Mirasta Denkleştirme

Mirasbırakan sağlığında malvarlığının bir kısmını kanuni mirasçılarının bir veya birkaçına karşılıksız vermiş olabilir. MK m. 669’ da düzenlenen mirasta denkleştirme, mirasçının mirasbırakanın sağlığında mirasbırakandan aldığı bu karşılıksız kazandırmaları mirasın taksiminde tereke aktifinde hesaba katılmasıdır.

²²¹ Kılıçoğlu, s. 186.

²²² Kılıçoğlu, s. 186–187.

Böylece, mirasçılar birbirlerine karşı korunarak aralarında eşitlik sağlanmış olmaktadır.

Mirasbırakanın kazandırmada bulunduğu mirasçısını geri verme borcundan ayrık tutabilir. Mirasbırakan, kazandırmanın geri vermekle yükümlü olmadığını açıklamış ise denkleştirme hükümleri uygulanamaz²²³. Belirtilmelidir ki; mirasbırakanın iradesini bu yönde kullanabilmesi, diğer mirasçıların saklı paylarını ihlal etmemesine bağlıdır. Mirasbırakanın bu konuda herhangi bir açıklamasının olmadığı hallerde ise denkleştirme hükümleri uygulanır.

Karşılıksız kazandırmalar altsoya yapılmış ise bu kazandırmalar karine olarak denkleştirmeye tabidir²²⁴. Altsoy dışındaki diğer mirasçılara yapılmış ise karine denkleştirmeye tabi olmamalarıdır. Bu noktada mirasbırakanın bu konudaki irade açıklaması önem kazanır.

MK m. 670' e göre, mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçıya ait geri verme yükümlülüğü, onun yerini alan mirasçılara, miras paylarında meydana gelen artış oranında geçer.

Mirasbırakanın mirasçısına verdiği kuruluş sermayesi, çeyiz için verilen sermaye, mirasçısının üçüncü kişilere olan borcunu ödeyerek, malvarlığını devrederek yaptığı vb. gibi kazandırmaları denkleştirmeye tabidir.

Denkleştirme, kazandırmanın denkleştirme anındaki değerine göre yapılır²²⁵.

²²³ Antalya, s. 475.

²²⁴ Antalya, s. 475; Ayan, s. 247.

²²⁵ Antalya, s. 483; Ayiter/ Kılıçoğlu, s. 295.

IX. Kanuni Mirasçılığın Engellenmesi

Kanuni mirasçılığı engelleyen iki kurum vardır. Bunlardan biri mirasçılıktan çıkarma; diğeri mirastan yoksunluk halleridir.

Mirasçılıktan çıkarma, mirasbırakanın kanuni mirasçıları sağlığında yaptığı bir ölüme bağlı tasarrufla²²⁶ kanunda belirtilen sebeplere bağlı olarak mirasçılıktan çıkarmasıdır. Mirasbırakan, bu işlemi saklı payı olan kanuni mirasçılar için yapmalıdır. Zira saklı payı olmayan kanuni mirasçıların miras payı zaten ölüme bağlı veya sağlararası tasarruflarla ortadan kaldırılabılır²²⁷.

Mirasbırakan, mirasçılıktan çıkarma işlemi sebep göstermeden yapamaz. MK m. 510' a göre aşağıdaki nedenler mirasçılıktan çıkarma nedenleridir:

(1) Mirasçının mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarından²²⁸ birine karşı ağır bir suç²²⁹ işlemesi,

(2) Mirasçının mirasbırakana veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi.

Kanunun öngörmediği bir nedene dayanarak çıkarma işlemi yapılamaz.

Mirastan yoksunluk ise kanunda sayılan fiileri işleyen kişinin mirasbırakanın herhangi bir tasarrufu olmaksızın kendiliğinden mirasçı sıfatını kaybetmesidir²³⁰.

²²⁶ Buna uygun ölüme bağlı tasarruf şekli vasiyetnamedir.

²²⁷ Kılıçoğlu, s. 39.

²²⁸ Buradaki yakın terimi geniş yorumlanır. Mirasbırakan tarafından sevilen her kişi yakın kavramına dahil edilir. Yani bu terim sadece aile ve hısımlık ilişkilerini ifade etmez (bkz. İmre, Zahit/ Erman, Hasan: Miras Hukuku, Der Yayınları, İstanbul 1993, s. 216; Kılıçoğlu, s. 165).

²²⁹ Suçun ağırlığı, ceza hukukunun öngördüğü ceza göz önünde tutularak değil; mirasbırakan ile mirasçı arasındaki aile hukuku ilişkilerine yaptığı olumsuz etki göz önüne alınarak belirlenir. Mirasbırakan ile mirasçı arasındaki yakınlık ilişkisine zarar veren her tür suç bu anlamda ağır sayılır. Suçun hukuka aykırı olması, hukuka uygunluk sebebi bulunmaması ve kasıtlı bir fiille işlenmesi gereklidir (bkz. İmre / Erman, s. 215–216; Kılıçoğlu, s. 165).

MK m. 578' e göre mirastan yoksun kalacak kişiler şunlardır:

(1) *Mirasbırakanı kasten²³¹ veya hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler,*

(2) *Mirasbırakanı kasten veya hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirenler,*

(3) *Mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayanlar ve engelleyenler,*

(4) *Mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar.*

Yoksunluk şahsidir, altsoyu etkilemez. Mirastan yoksunluk, mirasbırakanın affıyla ortadan kalkar²³².

²³⁰ Ayan, s. 205.

²³¹ Tedbirsizlik veya dikkatsizlik ile adam öldürmede bu hüküm uygulanmaz.

²³² Ayan, s. 206.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANUNİ MİRAS HAKKI BAKIMINDAN İSVEÇ MİRAS HUKUKU VE TÜRK MİRAS HUKUKU ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

§1. GENEL ÖZELLİKLER İLE İLGİLİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

İsveç Hukuk Sistemi İskandinav Hukuk Çevresi' ne dahil iken Türk Hukuk Sistemi Kıta Avrupası Hukuk Çevresi' ne dahildir. Kıta Avrupası hukuk sistemi Roma Hukuku' na dayanır ve bu sistemde kapsamlı kodifikasyonlar mevcuttur. Oysa Roma Hukuku' nun etkisinin görülmediği İskandinav hukuk çevresinde, kapsamlı kodifikasyonların yerini sınırlı hukuki konuları içeren birçok münferit kanun almıştır. Bu münferit kanunlar kazuistik değildir. Bu bağlamda kanunların çıkarılma aşamasında yapılan hazırlık çalışmaları ve yazılı olmayan ilkeler tamamlayıcı rol oynarlar. Öyle ki bu hazırlık çalışmaları, kanunların uygulama alanlarına veya yorumlarına ilişkin her tür hukuki sorunda birinci kaynak olarak görülmektedir. Uygulamada da bu çalışmalardan sıkça yararlanılmaktadır. Kanunların kazuistik olmaması, değişen ihtiyaçlara daha kolay uyum sağlama özelliği verdiğiinden İskandinav hukuk çevresindeki uygulamanın amaca daha yönelik olduğunu göstermektedir. Yazılı olmayan hukuk, her iki hukuk çevresine ait ülkelerde önemli rol oynar. Ancak Türk hukukunda kurallar büyük ölçüde yazılı olduğu için örf ve adet hukuku ancak tamamlayıcı kaynak niteliğindedir. Dolayısıyla Türk Hukuku' nda örf ve adet hukuku, ancak kanunda yazılı bir hükmün olmadığı hallerde

uygulanabilir. İsveç hukuku ise örf ve adet hukukunun, yer yer yazılı hukukun yerine geçmesini mümkün kılmıştır.

Türk Miras Hukuku' nun temeli esas olarak Roma Hukuku' na dayanmaktadır. İsveç Miras Hukuku ise daha çok German Hukuku' na dayanmaktadır. Bu nedenle konuyla ilgili olarak her iki sistem arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Miras hukuku, her iki hukuk sisteminde kamu hukuku- özel hukuk ayrımı bakımından özel hukuk içinde yer alır. Türk Miras Hukuku, Türk Medeni Kanunu' nun kişiler hukuku ve aile hukukundan sonra gelen üçüncü kitabında düzenlenmiş iken İsveç Miras Hukuku' nda miras hukukuna ilişkin kurallar, 1958 yılında yürürlüğe giren miras kanununda (*ärvdabalken 1958: 637*) yerini bulmuştur. Mirasçılık, her iki hukuk sisteminde ya kanundan ya da mirasbırakanın iradesinden kaynaklanır. Her iki sistemde de kan hısımları, eş, evlatlık ve devlet kanuni mirasçı olarak sayılmıştır. Yine her iki hukuk sisteminde kanuni mirasçılığın belirlenmesi bakımından kan bağılılığına dayanan kanuni mirasçılık, evlilik bağına dayanan kanuni mirasçılık, evlatlık bağına dayanan kanuni mirasçılık ve uyrukluk bağına dayanan kanuni mirasçılık olmak üzere dört tür bağılılık kabul edilmiştir.

§2. KANUNİ MİRASÇILAR İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR

Kan hısımlarının mirasçılığı, her iki sistemde de mirasbırakana yakınlık dikkate alınarak zümre sistemi esas alınarak belirlenmiştir. Zümre sistemine ait olan

özellikler iki sistemde aynıdır ve yine her iki sistemde kan hısımları üç ayrı miras grubuna ayrılmıştır.

I. Zümre Mirasçıları

Türk Miras Hukuku'nda mirasbırakanın altsoyu birinci zümre mirasçıları oluşturur. Bu sistemde altsoy sıfatıyla mirasçı olabilmek için mirasbırakana doğal ve fiili bir bağla bağlı olmak yeterli değildir. Altsoyun aynı zamanda kendisine mirasçı olacağı kişiye hukuki sonuçlar doğuracak soybağı ile de bağlı olması gerekir. Bununla birlikte kan hısımlığına dayanan mirasçılık, mirasbırakanla kan bağına sahip olma şartına bağlandığı için mirasbırakana kan bağı ile bağlı olmayan kişiler mirasçı sıfatını kazanamazlar. Yani üveylik durumunda mirasçılık ortaya çıkmaz. İsveç Miras Hukuku'nda da birinci zümre mirasçıları mirasbırakanın altsoyu oluşturmaktadır. Aynı şekilde İsveç Miras Hukuku'nda altsoyun mirasçı olması, hukuki sonuçlar doğuracak soybağı ile bağlı olmasına bağlıdır.

İkinci zümre mirasçıları her iki hukuk sisteminde de mirasbırakanın annesi, babası ve onların altsoyu yani mirasbırakanın kardeşleri ve kardeşlerinin çocukları oluşturur. Üvey kardeşin miras hakkı, iki sistemde de halefiyet prensibine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre üvey kardeş sadece mirasbırakanla ortak olan anne veya babasına düşen miras payı nispetinde mirasçı olur.

Üçüncü zümre mirasçıları, her iki sistemde mirasbırakanın büyükannesi, büyükbabası ve onların altsoyu (amca, hala, dayı, teyze) olarak sayılmıştır. İsveç Miras Hukuku'nda Türk Miras Hukuku'ndan farklı olarak üçüncü zümrede miras hakkı, büyükanne ve büyükbabalarla, amca, hala, dayı ve teyzelerle sınırlıdır. Yani mirasbırakanın kuzenleri ve onların altsoyu İsveç Hukuku'na göre kanuni mirasçı

olamazlar. Türk Miras Hukuku' nda ise amca, hala, dayı ve teyze ve onların çocukları ve aşağıya doğru bir sınırlama olmaksızın onların altsoyu üçüncü zümre mirasçıları arasındadır. Amca, hala, dayı ve teyze çocuklarının mirasçılığı, mirasbırakanın sağ kalan eşinin bulunup bulunmamasına göre değişir. Amca, hala, dayı ve teyze çocukları sağ kalan eş yok ise mirasçı olabilirken sağ kalan eşin varlığı amca, hala, dayı teyze çocuklarının mirasçılıklarına engeldir. Yani kök içinde halefiyet ilkesi sağ kalan eş varsa teyze, hala, dayı ve amca ile sınırlandırılmıştır.

II. Sağ Kalan Eş

Her iki hukuk sisteminde sağ kalan eşin mirasçılığının nedeni evlilik bağı yani resmi nikah ilişkisidir. Sağ kalan eşin kanuni mirasçılığı iki hukuk sisteminde aynı nedene dayansa da miras payı bakımından oldukça farklı düzenlemelere sahiptirler. Türk Miras Hukuku' nda sağ kalan eş, mirasbırakanın altsoyu ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte birini; mirasbırakanın ana ve baba zümresi ile birlikte mirasçı olursa, mirasın yarısını; mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte üçünü, bunlar da yoksa mirasın tamamını almaya hak kazanır. Yukarıda da açıklandığı üzere sağ kalan eşle birlikte mirasçı olan üçüncü zümre bakımından özel bir düzenleme mevcuttur. Sağ kalan eşin varlığının üçüncü zümreden amca, hala, dayı ve teyze çocuklarının mirasçılığına engel olduğu belirtilmişti. Mirasbırakanın eşinin kanuni mirasçı olduğu durumlarda üçüncü zümreden sadece büyükanneler, büyükbabalar ve onların çocukları (hala, dayı, amca, teyze) eş ile birlikte mirasçı olabilir. Üçüncü zümreden olup daha alt soylarda yer alan kişiler eşle birlikte mirasçı olamaz.

İsveç Miras Hukuku' nda ise sağ kalan eşin miras hakkı daha geniş bir düzenlemeye sahiptir. Sağ kalan eşin miras hakkı, mirasbırakanın diğer kanuni mirasçılarından önce gelmektedir. İsveç Miras Kanunu kural olarak evli bir kişinin terekesinin öncelikli olarak sağ kalan eşe düşeceğini düzenler. Böylece ortak çocukların miras paylarını alma hakları sağ kalan eşin ölümüne kadar ertelenmiş olur. Ortak olmayan çocuğun mirasçılığının bu şekilde ertelenip ertelenmemesi hususunda ortak olmayan çocuk tercih hakkına sahiptir. Ortak olmayan çocuğun, miras payını alma hakkı, ancak miras payını sağ kalan eşin ölümünden sonra almayı tercih etmesi halinde ertelenir. İsveç Miras Hukuku' nda sağ kalan eşin varlığı, mirasbırakanın diğer mirasçılarının miras hakkının doğumunu erteler. Sağ kalan eşin miras hakkı, mirasbırakanın her zümredeki mirasçılarının miras hakkını ortadan kaldırmamaktadır. Birinci veya ikinci zümre mirasçıları, sağ kalan eşin ölümü anında sağ iseler miras paylarını sağ kalan eşin terekesinden alma hakkına sahiptirler. Sağ kalan eş, üçüncü zümre mirasçılarının mirasçılığına engel olduğu için sözü edilen bu hak üçüncü zümre mirasçıları için geçerli değildir.

Belirtildiği gibi İsveç Miras Kanunu evli bir kişinin terekesinin kural olarak öncelikli olarak sağ kalan eşe düşeceğini düzenler. İsveç Miras Hukuku' nda eşlerin evlilikten doğan paylaşım hakkı (*giftorätt*) sağ kalan eşe, eşlerin toplam malvarlıklarının yarısını elde tutma hakkı verir. Buna göre miras hukuku kuralları uyarınca mirasbırakanın paylaşılacak olan terekesi, evlilik hakkından doğan mal paylaşımından sonra mirasbırakana düşen kısımdan oluşmaktadır. Sağ kalan eşin malvarlığı, paylaşım sonucu elde ettiği mallardan ve miras payından oluşur. Türk Miras Hukuku' nda aynı uygulama mevcuttur. Zira tereke kapsamı büyük oranda mal rejiminin etkisiyle oluşur. Tereke, mal rejiminin tasfiyesi sonucu ölen eşe intikal

eden kısımdan oluşur. Yani ölüm halinde sağ kalan eş için iki farklı tasfiye işlemi ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri, mal rejiminin tasfiyesi; diğeri ise tasfiye sonucu ölen eşe tekabül eden kısmın yani terekenin tasfiyesidir. İkinci tasfiyede diğeri mirasçılarla birlikte sağ kalan eş de bulunur. Görüldüğü gibi her iki sistemde de sağ kalan eş, diğeri mirasçılara oranla daha fazla korunmaktadır. Ancak yukarıda belirtildiği üzere İsveç hukukunda diğeri kanuni mirasçılar, sağ kalan eş ölene kadar miras paylarını alamamaktadırlar. Oysa Türk hukukunda sağ kalan eş, kendi malvarlığı değerlerini diğeri mirasçılarla paylaşmak durumundadır. Bu da bir yerde adaletsiz bir uygulamaya yol açacak niteliktedir. Zira eş, o malvarlığını emeğiyle, belki de hiçbir katkı, yardım almaksızın oluşturmuşken bunu hiç emeği olmayanlarla paylaşmak zorunda kalmaktadır. Özellikle ikinci ve üçüncü zümre mirasçıları göz önüne alındığında uygulamanın adaletsizliğe neden olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle İsveç hukukunda diğeri mirasçıların miras paylarını sağ kalan eşin ölümüne kadar alamamaları daha yerinde bir uygulamadır. Bu uygulama ile dolaylı olarak ülke ekonomisi de yarar sağlamaktadır. Zira mirasın taksimi sırasında çıkan uyuşmazlıklar sonucu, çoğu zaman mal paylaşımı yapılamamaktadır. Bu nedenle de terekede bulunan arsalar, araziler paylaşım yapılana kadar bekletilmektedir. Bu da gerek aile ve gerekse ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Mirasın öncelikli olarak sağ kalan eşe düşmesi demek, kontrolün tek elde toplanması anlamına gelir ki bu da bahsedildiği gibi karar mekanizmasının hızlı işlemlerini sağlar ve az da olsa kardeş kavgalarının önüne geçilmiş olur.

İsveç Miras Hukuku'nda yer alan *basbelopp kuralı* sağ kalan eşin mirasçılığını güçlendirerek, mirasçılığının engellenmesi durumuna karşı sağ kalan eşe koruma sağlamaktadır. Yukarıda da açıklandığı üzere bu kural, sağ kalan eşe her

durumda terekeden, *basbelopp*' un dört katı büyüklüğünde mal alma hakkı tanımaktadır. Türk Miras Hukuku' nda sağ kalan eşin mirasçılığını bu şekilde güvence altına bir kurum bulunmamaktadır. Bu da eşin herhangi bir engelleme durumunda sadece saklı payı ile yetinmesine mecbur bırakılmasına sebebiyet verebilir. Sağ kalan eş için ayrı bir güvence sağlayan *basbelopp kuralı* bu bakımdan oldukça yerindedir.

III. Evlatlık

Her iki sistemde birinci zümre mirasçılarından sayılan evlatlığın mirasçılığı konusunda iki sistem arasında temel farklılıklar vardır. Türk Miras Hukuku' nda sadece evlat edinen ile evlatlık ve onun altsoyu arasında hısımlık kurulur. Evlatlık ve altsoyu sadece evlat edinene mirasçı olabilir; evlat edinenin hısımlarına kanuni mirasçı olamazlar. Yani evlatlık ilişkisine dayanan yasal mirasçılık tek yönlüdür. Evlatlık ve altsoyu evlat edinene kanuni mirasçı olabilirken evlat edinen ve hısımları evlatlığın kanuni mirasçısı olamazlar. Evlat edinme evlatlığın kendi kan hısımları ile arasındaki mirasçılık ilişkisini kesmez. İsveç Miras Hukuku' nda ise Türk Miras Hukuku' nda yer alan düzenlemenin aksine evlatlık ilişkisine dayanan mirasçılık ilişkisi tek yönlü değildir. İsveç Miras Kanunu' na göre evlatlık ve onun altsoyu evlat edinene; aynı şekilde evlat edinen ve onun altsoyu da evlatlığa mirasçı olabilir. Yine Türk Miras Hukuku' ndan farklı olarak İsveç Miras Hukuku' nda evlat edinme ile birlikte evlatlığın kendi kan hısımları ile arasındaki mirasçılık ilişkisi kesilir. İsveç hukukunda mirasçılığın çift yönlü olması daha yerinde bir uygulama iken evlatlığın kendi kan hısımları ile mirasçılığının kesilmesi kabul edilebilir bir durum değildir.

Zira bu kuralın somut şartlara göre değerlendirme yapmadan peşinen kabul edilmesi evlatlık için ruhen ve madden telafisi imkansız zararlara sebebiyet verebilir.

IV. Devlet

Kanuni veya iradi herhangi bir mirasçı bırakmaksızın ölen kişinin mirası Türk Miras Hukuku’ nda devlete; İsveç Miras Hukuku’ nda çocuklar, gençler ve engelliler yararına yapılacak gönüllü çalışmaların desteklenmesi için bir devlet kurumu tarafından yönetilen kamusal fonuna kalır.

§3. EVLİLİK DIŞI İLİŞKİLERE AİT DÜZENLEMELER ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR

Her iki hukuk sisteminde de evliliğe ilişkin düzenlemeler, evlilik dışı ilişkiler için geçerli değildir. Evlilik dışı ilişkilerde sağ kalan tarafın herhangi bir miras hakkı bulunmamaktadır. Ancak İsveç Hukuku’ nda, Türk Hukuk Sistemi’ nden farklı olarak konuya ilişkin özel olarak düzenlenmiş Evlilik Dışı İlişki Kanunu bulunmaktadır. Bu kanuna göre sağ kalan taraf için, yukarıda sağ kalan eşin mirasçılığını koruma altına almak için düzenlenen *basbelopp kuralı* uygulanmaktadır. Tek fark sağ kalan taraf, burada evlilik içinde olduğu gibi *basbelopp*’ un dört katı değil; iki katı büyüklüğünde mal alma hakkına sahiptir. Böyle bir uygulama farklılığı, İsveç ve Türkiye arasındaki sosyal ve kültürel değer farklılığından kaynaklanmaktadır. Böylesi bir kuralın ülkemizde uygulama alanı bulamaması, evlilik ve aile birliğine çok önem verilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak tercih hakkının kişilere sunulması, irade inisiyatifinin kişilere bırakılması

bakımından evlilik dışı ilişkiler için de tarafları koruyucu birtakım düzenlemeler kabul edilebilirdi.

§4. SAKLI PAY, ÖNÖDEME, DENKLEŞTİRME İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR

I. Saklı Pay

Saklı pay sahibi mirasçılar Türk Miras Hukuku' nda altsoy, ana-baba, kardeşler, sağ kalan eş ve evlatlık iken İsveç Miras Hukuku' nda sadece mirasbırakanın altsoyunun saklı pay hakkı vardır. İsveç hukukunda sağ kalan eşin mirasçılığı ilk bakışta korumasız gibi görünse de yukarıda bahsedilen *basbelopp kuralı* bu açığı kapatmaktadır.

II. Önödeme ve Denkleştirme

İsveç Miras Hukuku' nda mirasbırakanın bütün çocuklarına eşit davranmak isteyeceğinden yola çıkılarak mirasta önödeme adında bir kuruma yer verilmiştir. Mirasta önödeme kurumuna göre mirasbırakanın sağlığında mirasçılarında birine ekonomik fayda sağladığı hallerde bu ekonomik fayda, önödeme olarak kabul edilir ve daha sonra lehine kazandırmada bulunulan mirasçının miras payından çıkarılır. Böylece mirasçılar arasında eşitlik sağlanmış olur. Türk Miras Hukuku' nda yer alan mirasta denkleştirme kurumu da önödeme kurumu gibi, mirasçılar arasındaki eşitliği sağlayan bir düzenlemedir. Zira bu kuruma göre mirasbırakanın sağlığında bir mirasçı lehine yaptığı karşılıksız kazandırmalar, miras taksim edilirken tereke aktifinde hesaba katılmasıdır. Gerek İsveç hukukunda ve Türk hukukunda, altsoy mirasçılarına yapılan kazandırmaların sırasıyla önödeme ve denkleştirmeye tabi

oldukları; altsoy dışındaki mirasçılar ise tabi olmadığı karinedir. Yine her iki hukuk sisteminde de mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçıya ait geri verme yükümlülüğü, onun yerini alan mirasçılara geçer. Yapılan kazandırmanın değeri İsveç hukukunda kazandırmanın yapıldığı ana göre belirlenirken, Türk hukukunda denkleştirmenin yapıldığı ana göre belirlenmektedir. Türk hukukunda yer alan düzenleme, ekonomik koşulların, enflasyonun, rayiç bedelin vb. gibi nedenlerin sürekli değişmesi nedeniyle daha yerindedir. Böylelikle yapılan kazandırmanın ne kadar fayda sağladığı daha dengeli bir şekilde saptanmış olacaktır. Mirasbırakanın muvazaalı işlemlerine engel olacak nitelikte olan bu iki kurum aynı amaç altında bir araya gelmekte ve mirasbırakanın, mirasçılarının saklı paylarını ihlal etmesini engellemektedir.

SONUÇ

İsveç Hukuku' na göre mirasa ilişkin kurallar eskiden beri akrabalık ilişkilerine dayanmaktadır. 1734 yılı kanunu miras hakkının hiçbir sınırlama olmaksızın akrabalar içinde dağılımına izin veriyordu. Günümüz İsveç Hukuku' nda bu duruma bir sınırlama getirilmiştir. 1928 yılında yapılan değişiklik ile miras hakkı kuzenler ve daha uzak akrabalar için kaldırılmıştır. Türk Miras Hukuku da tarihsel ve evrensel gelişmeye ayak uydurarak 1926 senesinde Medeni Kanun kabul edilmeden önce İslam' ın şeriat (feraiz) kurallarına göre düzenlenmişti. 1926 senesinde Medeni Kanun' un kabulü ile şeriat kuralları yürürlükten kaldırılmıştır.

Kaynağını Germen Hukuku' ndan alan İsveç Miras Hukuku ile Roma Hukuku' nun önemli etkisi olan Türk Miras Hukuku arasında benzer özellikler bulunsa da bazı temel farklılıklar mevcuttur. Bu benzerlik ve farklılıklar yukarıda incelenmiştir. Örneğin Türk Miras Hukuku' nda üçüncü zümre mirasçısı olarak sayılan mirasbırakanın kuzenleri, İsveç Miras Hukuku' nda kanuni mirasçı olarak sayılmaması; İsveç Miras Hukuku' nda sadece mirasbırakanın altsoyunun saklı paylı mirasçı olması; evlilik dışı ilişkide sağ kalan taraf için düzenlenen yasal bir korumanın olması gibi konularda iki hukuk sistemi arasında farklılıklar mevcuttur. Bununla birlikte benzer veya aynı düzenlemeler de mevcuttur. Örneğin, her iki hukuk sisteminde kanuni mirasçılığın yanısıra mirasbırakanın irade serbestisine de önem verilmekle birlikte iki sistemde de kanuni mirasçılık sistemi ön plandadır. Aynı şekilde kan hısımlarının mirasçılığı, her iki sistemde de mirasbırakana yakınlıklarına göre zümre sistemi esas alınarak belirlenmiş ve kan hısımları üç ayrı miras grubuna ayrılmıştır. Zümre mensupları genellikle iki hukuk sisteminde de aynıdır ve sağ

kalan eş, her iki sistemde de zümre mirasçıları arasında yer almamaktadır. İki sistem arasında benzer düzenlemeler olmasının yanısıra önemli farklılıkların da yer almasının en önemli nedeni iki ülkenin sosyal ve kültürel yönden farklı özellikler taşımasıdır. Özellikle aile yapısının farklılığı, aile içi yardımlaşma, akrabalık bağlarının sıklığı gibi konulardaki sosyal farklılıklar, yukarıda sözü edilen miras hukuku düzenlemelerinin farklı bir görünüm kazanmasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

ACAR, Faruk: Eşin Yasal Miras Payının Belirlenmesi, Seçkin Yayınları, Ankara 2004.

ACAR, Faruk: Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı, Seçkin Yayınları, Ankara 2007. (Metin içinde “age” şeklinde kısaltılmıştır.)

ACABEY, M. Beşir: Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, Adalet Matbaacılık, İzmir 1998.

ADAL, Erhan: Fundamentals of Turkish Private Law, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004.

AGELL, Anders/ MALMSTRÖM, Åke: Civilrätt, Liber Ekonomi, Falköping 2003.

AKINTÜRK, Turgut: Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul 2002.

AKİPEK, Jale G./ AKINTÜRK, Turgut: Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Birinci Cilt, Beta Basım Yayın, İstanbul 2002.

ANAYURT, Ömer: Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2001.

ANTALYA, Gökhan: Miras Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009.

ATEŞ, Turan: Edinilmiş (Kazanılmış) Mallara Katılma Rejimi, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005.

ATKINS, Susan/ HOGGETT, Brenda: Women and the Law, Basil Blackwell, New York 1984.

AYAN, Mehmet: Miras Hukuku, Mimoza Yayıncılık, Konya 2005.

AYBAY, Aydın: Miras Hukuku Dersleri, Maltepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002.

AYİTER, Nuşin: Miras Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.

AYİTER, Nuşin/ KILIÇOĞLU, Ahmet: Miras Hukuku, Yetkin Yayıncılık, Ankara 1989.

BAYGIN, Cem: Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması, Seçkin Yayınları, Ankara 2005.

BOLATOĞLU, Bolat: Miras Açıldıktan Sonra Miras Hakkının Devri Sözleşmesi, Kazancı Yayınları, 1984.

BOZKURT, Enver: Genel Hukuk Bilgisi, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara 2007.

BRATTSTRÖM, Margareta/ SINGER, Anna: Rätt Arv, Uppsala 2007.

ÇELİKEL, Aysel: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009.

DE CRUZ, Peter: Comparative World in a Changing World, Cavendish Publishing Limited, London 1999.

DİNÇKOL, Abdullah: Hukuka Giriş, Hukukun Temel Kavramları, Der Yayınları, İstanbul 2008.

DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004.

DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Alper: Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2005.

DURAL, Mustafa/ ÖZ, Turgut: Miras Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.

GENÇCAN, Ömer Uğur: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Bilimsel Açıklama-İçtihatlar-İlgili Mevzuat, Yetkin Yayınları, Ankara 2004.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara 2009.

GRAUERS, Folke: Ekonomisk Familjerätt, Fakta Info Direkt, Falun 2002.

GRUBBS, Shelby R.: International Civil Procedure, Kluwer Law International.

GÜRİZ, Adnan: Hukuk Başlangıcı, Siyasal Kitabevi, Ankara 2005.

HAMILTON, Carolyn/ STANDLEY, Kate: Familiy Law in Europe, Butterworths, London 1995.

HATEMİ, Hüseyin: Miras Hukuku (Kısa Ders Kitabı), Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.

HELVACI, İlhan: Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Mirasın Reddi, Filiz Kitabevi, İstanbul 2002.

İMRE, Zahit: Türk Miras Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978.

İMRE, Zahit/ ERMAN, Hasan: Miras Hukuku, Der Yayınları, İstanbul 1993.

İNAN, Ali Naim/ ERTAŞ, Şeref/ ALBAŞ, Hakan: Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.

İŞGÜZAR, Hasan: Yeni Türk Medeni Kanunu' na Göre Miras Hukuku Hükümlerindeki Değişiklikler ve Yenilikler, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

K. Zweigert/ H. Kötz (çev. Tony Weir): An Introduction to Comparative Law, Third Edition, Oxford 1995.

KILIÇOĞLU, Ahmet: Miras Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

KILIÇOĞLU, Ahmet: Medeni Kanun' umuzun Aile- Miras- Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, Turhan Kitabevi, Ankara 2003. (Metin içinde “age” şeklinde kısaltılmıştır.)

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1978.

KÖPRÜLÜ, Bülent: Miras Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1985.

MALMSTRÖM, Åke: Successionsrätt I- Efterlevande Makes Avsrätt, Iustus Förlag, Uppsala 1988.

MERCURO, Nicholas/ STARK, Barbara: International Review of Comparative Public Policy; Family Law and Gender Bias, Jai Press Inc, England 1992.

NOMER, Ergin/ ŞANLI, Cemal: Devletler Hususi Hukuku, Beta Basım, İstanbul 2008.

OĞUZ, Arzu: Karşılaştırmalı Hukuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

OĞUZMAN, Kemal: Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995.

ÖZDEMİR, Şükrü: Yargıtay Örnek Kararları ile Gayrimenkul Miras Davaları ve Yabancıların Mülk Edinmeleri, Feryal Matbaacılık, Ankara 1986.

ÖZSUNAY, Ergun: Karşılaştırmalı Hukuka Giriş, Sulhi Garan Matbaası Koll. Şti., İstanbul 1976.

ÖZTAN, Bilge: Medeni Hukuk’ un Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.

ÖZTAN, Bilge: Miras Hukuku, Turhan Yayıncılık, Ankara 2007.

ÖZUĞUR, Ali İhsan: Türk Medeni Kanunu’ ndan Önce ve Sonra Miras Hukuku, Cilt I, Bilge Yayınevi, Ankara 2005.

ÖZUĞUR, Ali İhsan: Mal Rejimleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008. (Metin içinde “age” şeklinde kısaltılmıştır.)

ROTHER- SCHIRREN, Theddo/ SCHÜLDT, Johan: Rättsfallssamling i Familjerätt, Norstedts Juridic, Stockholm 2003.

SALDEEN, Åke: Arvsrätt- En Lärobok om Arv, Boutredning och Arvskifte, Iustus Förlag, Uppsala 1997.

SEROZAN, Rona: Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.

SEROZAN, Rona/ ENGİN, Baki İlkay: Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.

STRÖMHOLM, Stig: An Introduction to Swedish Law, Norstedts, Stockholm 1991.

TEKİNALP, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006.

TIBERG, Hugo/ STERZEL, Fredrik/ CRONHULT, Pär (çev. HURST, James): Swedish Law, A Survey, Juristförlaget, Stockholm, 1994.

WALIN, Gösta: Kommentar till Ärvdabalken Del I, Arv och Testamente, Norstedts Juridik, Stockholm 2000.

ZEVKLİLER, Aydın: Medeni Hukuk, Kişiler Hukuku ve Başlangıç Hükümleri, Aile Hukuku, Savaş Yayınları, Ankara 1989.

ZEYTİN, Zafer: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.

B. MAKALELER

AKYÜZ, Emine: Evlat Edinmeye İlişkin Uluslar arası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu, Hamide Topçuoğlu Armağanı, Ankara 1995.

BAŞPINAR, Veysel: Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, Yıl: 2003, C: 52, S: 3.

BERKİ, Şakir: Türk Miras Hukukunun Esasları, AÜHFD, Yıl: 1954, C: 11, S: 3-4.

BERKİ, Şakir: Türk Medeni Kanununda Çocukların Mirasçılığı, AÜHFD, Yıl: 1965, C: 22- 23, S:1-4.

BERKİ, Şakir: Türk Hukukunda Evlat Edinme, AÜHFD, Yıl: 1952, C: 9, S: 1-4.

BERKİ, Şakir: Türk Medeni Kanununda Devletin Mirasçılığı, AÜHFD, C: 20, Yıl: 1963, S: 1-4.

ULUSOY, Erol: Modern Türk Hukuku' nun Oluşumu ve Gelişimi .

C. WEB SİTELERİ

www.riksdagen.se

www.skattaverket.se (21/02/2009)

<http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/Ulusoy.html> (01/12/2010)

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Prisbasbelopp> (07/12/2010)

ÖZET

Bu çalışma, İsveç Miras Hukuku ve Türk Miras Hukuku'nda kanuni miras hakkı ile ilgili düzenlemeler hakkındadır. Bu bağlamda her iki hukuk sisteminde kanuni miras hakkı ile ilgili olan düzenlemeler ayrı ayrı incelenmiş ve konuyla ilgili olarak iki sistem arasındaki benzerlik ve farklılıklar açıklanmıştır.

ABSTRACT

This thesis examines the main regulations about the right of inheritance, as they have been seen both in Swedish and Turkish Laws of Succession. Statutory sources were analyzed separately, in order to put some light on basic similarities and differences of these two systems.